

12-19 4702

**CEDOC
FONS
A. VLADOT**

PER CATALUNYA

NICA
JULIOL
del 1945

Nº 2

Il·lustració per GRAU-SALA

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

PER CATALUNYA !...

« ...Abans de morir, com un valent, com un heroi, com un màrtir, es descalça per poder morir tocant terra catalana i en sentir la veu de « foc » cridà aquell « Per Catalunya » que donà al seu sacrifici la magnífica aureola d'una mort gloriosa.

La seva veu en pronunciar aquelles darreres paraules tingué una vibració, una ressonància que produí calfreds d'emocio àdhuc en els botxins. L'eco dels fossos anà reproduint el bell crit d'holocauste i de comiat durant diversos minuts i el President jeia a terra, banyat en sang, i la muntanya repetia « Per Catalunya », « Per Catalunya », « Per Catalunya »...

I era veritat. Lluís Companys moria per Catalunya. I els que l'occien volien matar en ell Catalunya mateixa. Però s'equivocaven, car Companys esdevenia immortal com un Màrtir, etern com un Simbol, vivent com un Ideal i la seva ànima anava a fondre's, per sempre més, amb aquell Estel luminós que serà per segles dels segles la llum, el guia i l'esperança de la Pàtria ».

Domènec de BELLMUNT.

LLISTA DE COL-LABORADORS

ESCRITORS FRANCESOS

Gabriel Audisio; André Billy, de l'Académie Goncourt; Denys P. Bouloc, directeur de « Méridien »; Joe Bouquet; Jean Camp; Albert Camus; Jean Cassou; Pierre Darmangeat; Georges Duhamel, secretari perpetu de l'Académie Française; Paul Eluard; Max-Pol Fouchet, directeur de « Fontaine »; D. Ismael Girard, secretari general de l'Institut d'Estudis Occitans; Léon G. Gros, de « Cahiers du Sud »; Robert Lafont; Jean Lésaffre; Armand Lunel; Marion Le Bastard; Claude Morgan, directeur de « Les Lettres Françaises »; René Nelli; Jean Paulhan, directeur de la « Nouvelle Revue Française »; Pierre-Jean Roudin; Jean-

Paul Sartre; Pierre Seghers, directeur de « Poésie 45 », i Roger Wild, de « Nouvelles Littéraires ».

ESCRITORS CATALANS

Màrius Aguilà; Felip Alaiz; J. Amat-Piniella; J. Artigues-Riera; Jesus M. Bellido; Domènec de Bellmunt; Amadeu Bernadó; Josep M. Boronat; J. Camps Arboix; Ferran Canyameres; Lluís Capdevila; Joan Casanoves; Rafael Closes; Feliu Elies; Angel Ferran; J. Ferrer-Aymar; Melcior Font; Josep Fontbernat; Abelard Garcia; F. Grau i Ros; Gumersind Gomila; E. Granier-Barrera; Pere Guilenyà; Julià Gual; J.-M. Lladó-Figuera; Rafael Moragues; Ramon Nogués i Bizet; Salvador Perarnau;

Josep-Manuel Pérez; Josep Puig-Artaus; Josep Puig-Pujades; Ferran Rabola; A. Rovira i Virgili; G. Roura Tuneu; Nicolau M. Rubio; Modest Sabaté; Anna M. Sagi; Joan Sauret; D' Josep Solanes; Rafael Tasis; D' Humbert Torres; Víctor M. Torres; Josep Torrents Planes; Emili Vigo; Baptista Xuriguera i Ramon Xuriguera.

ARTISTES

Nicolas Akmens; Miquel Almirall; Apa; Martí Bas; Ferran Bosch; Miquel Cardona (Quelus); Antoni Clavé; Pere Creixams; A. Garcia Lamolla; E. Grau Sala; Ramon Figuerola; Carles Fontseré; Lluís V. Molné; Paul Planas; Josep Picó; F. Riba-Rovira; Fermi Tubau i Ignasi Vidal.

EL 19 DE JULIOL A BARCELONA

Cinc del matí del 19 de Juliol. Surten de les casernes els regiments d'infanteria de Pedralbes ; de cavalleria de Montesa i Santiago, dels carrers de Tarragona i Lepanto ; d'artilleria lleugera, de Sant Andreu ; d'artilleria de muntanya, de l'Avinguda d'Icària i part del de sapadors minadors, de Collblanc. Objectius immediats : el del regiment d'infanteria, arribar a la Plaça de Catalunya i ocupar el Colom i la Telefònica ; el de cavalleria de Montesa, d'ocupar la Universitat ; el de cavaalleria de Santiago, d'ocupar el cinc d'Oros i baixar pel Passeig de Gràcia fins a la plaça de Catalunya ; el d'artilleria de Sant Andreu, de prendre la Comissaria d'Ordre Públic ; el d'artilleria de muntanya, de prendre Governació, i el de Sapadors, junt amb un esquadró de cavalleria, l'ocupar la Plaça d'Espanya, seguir pel Paral·lel i Passeig del Colom i arribar a Capitanía.

Sortits els stablevats de les casernes, el President Companys, que vetllava a la Generalitat, en fou assabentat pel cap de Premsa, Joaquim Vilà (que l'any 1937, moria d'un bombardeig). El President que mai no refusà el lloc del perill i del deure, decidí d'anar a Comissaria d'Ordre Públic per a fer costat al capità Escoler i els altres caps. Hi anà a les sis del matí, amb Tarradellas, Pérez Farràs i Fontbernat. (Aquest moria l'endemà, junt amb el disputat Colldeforns, el dia per a informar-se del curs del combat, per a dirigir-ho fat).

Quan, a les onze del matí, el coronel Escobar que havia de prendre la Plaça Universitat i la Plaça Catalunya, passà, amb quatre companyies de la guàrdia civil, per davant de Comissaria, el President sortí al balcó i els adreça uns mots vibrants, amb l'emoció que ell posava en totes les coses. Els dos homes s'abraçaren.

El regiment de cavalleria que pretenia ocupar el Cinc d'Oros, fou afurat i desorganitzat a la confluència del carrer de Còrsega i Llúria, per una companyia d'assalt, manada pel tinent Martínez Albaladejo. Un grup de rebels s'introduí al convent dels Carmelites del qual en foren desallotjats l'endemà al matí.

El regiment d'artilleria lleugera, manat pel coronel Llanas, que sortí de Sant Andreu, fou vençut al carrer de la Diputació, prop del Llúria, per les forces d'assalt i poble. La mateixa sort havia de tenir, prop de Governació, una de les bateries del regiment d'artilleria de l'Avinguda d'Icària, comandat pel capità López Varela.

A primeres hores de la tarda, la guàrdia civil, comandada pel coronel Escobar, desallotjava de la Universitat els esquadrons de cavalleria de Montesa, manats pel coronel Escalera.

Les mateixes forces desallotjaren de la Plaça de Catalunya (Telefònica, Colom, Maison Dorée) les tropes d'infanteria, manades pel comandant Lopez Amor, el qual havia fet presoners el general de la brigada, Sarpedro i el coronel del regiment, Espailargues.

A la sis de la tarda, caigué la Capitanía general, on l'Estat Major i unes companyies de Sapadors s'havien fet forts sota el comandament dels generals Goded i Burriel. Fet presoner, Goded fou portat a la Generalitat.

El president l'invità a parlar davant del micròfon per a evitar més efusió de sang. Goded digué que escriuria unes ratlles que serien llegides per una altra persona. El President no s'hiavingué i li pregà de fer ho ell mateix.

— Mi honor no la permite-respongué el general.

— Su honor no debia permitirle sublevarse faltando a la palabra dada.

I el President li recordà el que ell havia fet el 6 d'octubre, per tal que la lluita cessés.

El general accedí. Virtualment la sublevació acabava a Barcelona. Companys ho comunicà al president Azana.

Restaven, però, alguns focs encara : als Carmelites, a les Dressanes. Després d'una lluita ardent, amb moltes víctimes, els resistents capitularen.

Com el 14 d'abril i el 6 d'octubre i sempre, el 19 de Juliol Lluís Companys complí el seu deure. Corat josament, dignament. Com hi moria la trista matinalada del 15 d'octubre del 1940, amb el crit de « Per Catalunya !... »

JULIOL

per Amadeu BERNADO

Jo, que no soc gens entenimentat, estimo el mes de juliol més que cap altre mes de l'any. El juliol és un mes que sempre ens ha deixat records, records sovint plena de sentor de polvora, de sang bullenta, de gresques i bullangues que han fet de Catalunya l'avancada de les lluites per les llibertes hispàniques.

Si féu memòria, veureu que no vaig lluny d'osques. És el juliol el mes durant el qual els barcelonins hem baixat al carrer per a esbandir les noses que ens han entrabancat massa sovint l'usdefruit d'unes minces prerrogatives cons-

titucionals, que tenen llur origen a París en un 14 de juliol que, aquest, any, serà un dels més maços de la història d'aquesta França que tan bé ha sabut alliberar-se de la pesta hitleriana.

Vegeu com tinc raó. L'any 35 del segle passat, els barcelonins, no massa contents de la manera que el govern de Maria Cristina feia la guerra als carlins descarreguen llur malhumor el 25 juliol contra convents acusats de no practicar massa la missió per la qual havien estat fundats. Bestiesa, segons la gent de bé, però que va provocar la constitució del ministeri Mendizá-

bal, el qual, amb la llei de desamortització, hauria pogut estalviar-nos els maços de no haver pogut, ara encara, realitzar la Revolució política que ja han fet tots els pobles d'Europa.

Finida la guerra carlina, amb triomf aparentment liberal, però amb la reaccio sempre vigilant o desvergonyint-se a mesura que a Espanya hom intenta va marxar pel camí de la Constitució, fou el juliol del 1854 que el país va expulsar frontera enllà Maria Cristina i el seu ex-sergent de la guàrdia de corps, esdevingut Duc de Rianzares, marit de la reina i un dels

homes de negocis bruts només igualat pel cavaller d'indústria Salamánca. No cal dir que Barcelona, amb les seves barricades, amb la seva tullanga, va fer un gran pes en la caiguda de Sartorius, comte de San Luis, amb la qual cosa Espartero tornà a portar un raig d'esperança a la imprecisa democràcia hispànica ben aviat algua- lida per la presència al ministeri del general Leopoldo O'Donnell, comte de Lucena.

Aquest ministeri nascut del fracàs de Vicálvaro, format pel moviment triomfant el 17 de juliol del 1854, ignominiosament repudiat per Isabel II, el 14 de juliol del 1856, passà per la prova més dura el 19 de juliol del 1855, quan a Barcelona, els teixidors, dirigits per Pau Barba, declaren la primera vaga general registrada a Espanya. Es aquesta Vaga un dels episodis més considerables de la nostra vida política. Barcelona i Catalunya van viure aquells dies hores ben greus per la brutalitat dels Martínez Anido o del Moscardo de l'època, general Zapatero. Què volien els obrers? El dret a associarse per a defensar llurs interessos, audàcia a la qual la naixent i ja rica burgesia catalana respongué amb un tan- cament i un trasllat general de fà- briques que provocà un dels anys de més gana de què han estat vic- times els treballadors catalans: A la gana seguiren les deportacions a Cuba. Durant deu dies, els treballadors barcelonins van ésser els amos de la ciutat, la Milícia va veure el moviment amb simpatia, Zapatero va restar tancat a les Dressanes, Espartero va cedir a les exigències l'O'Donnell, Catalunya va ésser ocupada militarment per tal com els vaguistes foren titllats de com- plices dels carlins, llavors a la mun- tanya, els treballadors foren vil- lument enganyats amb promeses de reformes que no van venir mai...

Es el 15 de juliol de l'any següent que mor la non nada Constitució progressista del 1854 i amb el res- tament de la reaccionària del 45 prèvia la dissolució de la Milícia, els afusellaments del Passeig de Gràcia i la tornada del maleit Nar- vèez, que s'esfumen altra vegada les esperances que a Espanya era possible d'instaurar-hi un règim en el qual els taurons de la propietat territorial del país se supeditessin a les necessitats més peremptories de les masses populars.

I fins el 5 juliol del 1868 a Espa- nya no passà res que vingué la pena d'ésser registrat en els annals d'aquesta llarga lluita per la demo- cràcia i en la qual Catalunya ha tingut sempre el paper preponde- rant. Es en tal dia de juliol que

« La Iberia » féu públic el famos article « La última palabra » pel qual l'aliança progressista-demo- cràtica cominà Isabel II a consi- derar el país com a major d'edat. Es el primer acte oficial del movi- ment que el català Joan Prim farà triomfar el 18 de setembre a Cádiz.

Les desgràcies i els desencerts que seguiren després, amb l'efimera primera República, no pertoca tractar-los en aquest lloc.

Heus ací que el juliol torna a ésser el més més mogut de l'any, encara no escolada la primera mit ja centuria del nostre segle.

Era un xaval, però és el juliol del 1909 que vaig aprendre a admirar i a estimar el poble, sobretot aquest poble de Barcelona tirant-se al car- rer per a impedir que l'imperia- lisme espanyol portés a matar la nostra joventut al Rif com l'havia portada a matar a Cuba i Filipines, per a combatre les joventuts i la llibertats de les colònies.

Encara està per escriure la gran- desa del gest de Barcelona el ju- liol del 1909. Encara no s'ha esbor- rat com cal l'estigma de « setmana tràgica » d'una setmana que és un honor per a Barcelona, mal pes als faritzeus que han enmetzinat el cor dels contemporanis d'un esde- veniment que és un dels principals episodis de la nostra Revolució política.

Que hi va haver excessos per part de la multitud enfurismada? Més excessos van fer el pare Maura, La- cierva i la reaccio victoriosa amb l'assassinat de Climent García, — « El Cartoneret » — i Francesc Ferrer i Guàrdia.

Però no discutim, puix que no és aquest el meu proposit. Si vull dir és que el juliol del 1909 té la mateixa saba popular que el del 1917 amb l'assamblea de Parlamentaris, reunida el 19 al Palau del governa- dor de la Ciutadella de Barcelona. Si hagués existit més organització el 1909 i més patriotisme el 1917, la República hauria estat la forma de govern d'una Espanya renovada que s'hauria estalviat la dictadura de Primo de Rivera i les monstrosi- tats del terror asiàtic del mil ve- gades assaí Franco. I no cal dir que els treballadors catalans no hauriem estat acorralats ni país virreis Salvatierra, i Milans del Bosch ni per Martínez Anido i Arlegui.

Oh mes de juliol, mes de les nos- tres gestes i de les nostres esperan- ces per un millor esdevenidor! Es el 19 de juliol del 1925 que la Cata- lunya i amb ella Espanya tota, Es ofegada en el seu esperit nacional, que a Barcelona tot un poble va marxar, durant hores i hores, dar-

rera la despulsa del més popular dels poetes catalans Angel Gui- merà.

Es, però, un 19 de juliol magnífic, grandios, ple de gloria i d'heroisme, que el nostre poble va salvar Cata- lunya i amb ella Espanya tota. Es el 19 de juliol d'ara fa nou anys. Sota la presidència i la visió poli- tica del gran president de Catalu- nya Lluís Companys, a Barcelona, més que enloc, fou imposada el feixisme una guerra que els assas- sins de la Pàtria creien fàcil i curta, però que amb els trenta dos mesos de la nostra resistència vam fer victoriosa a despit de la nostra transitoria derrota.

I és sempre el mes de juliol. Di- rieu que tennim necessitat que la sang ens bulli. Pel juny encara no bull prou, i per l'agost potser tulli- ria massa. El juliol és el mes que sempre estom a punt. Per alxo el 14 d'abril ens va sortir tebi i alguait. Tot se'n va anar en cants, festes a les noies i amb un esperit de barrila que ens ha costat llàgrimes de sang.

No hi ha com el mes de juliol i encara el 19. Barcelona hauria de gravar una J i un 19 al bell mig del seu escut, entre els dos quaters de les barres vermelles i les dues creus de Sant Jordi. I oi més si aquest any, els déus i l'acelo i la unitat total del nostre poble fessin que el mes de juliol ens portés una Cata- lunya ben gran, ten llure i ben plena en una Espanya ben republi- cana i ben democràtica.

Avui fos i demà festa!

L'Exili

Per què no sé si estic millor aquí, en aquest paradís de la terra esdevingut quasi el meu país, que allà baix, en l'infern del meu país natal?

DIMITRI MEREJOWSKI.

Planyo sobretot aquells que, esllanguint-se en l'exili, veuen llur pàtria en somnis.

DANT.

Oh! n'exilons personne! L'exil est impie!

VICTOR HUGO.

Vaincus, mais non domptés; exi- les, mais vivants.

VERLAINE.

XXI Aniversari de la mort d'Angel GUIMERA

ANGEL GUIMERA I LA GUERRA DEL 1914-18

Era l'any 1917 quan l'Europa cremava en guerra. En el nostre país l'opinió estava dividida en tres sectors: els que es deien neutres i somreien de satisfacció quan els alemanys de Guillem II obtenien alguna victòria (aquests eren els menys); els que veritablement eren neutres i duïen un botonet al trauc de l'americana amb l'expressió manfustista « No em parieu de la guerra »; i la gran majoria que vibrava d'entusiasme a cada nova victòria dels aliats.

Cada vespre al port de Barcelona s'hi aplegava una multitud de persones, en llur majoria obrers, que acudia a comentar les notícies de la guerra.

A la llum dels fanals del port i, de vegades, a la claror de la lluna, els contertulls discutien, cridaven, gesticulaven. Enmig d'aquells grups d'obrers que discutien sempre amb bon criteri, hi havia una figura alta i secardina, lleugerament corbada pels anys, amb barba i bigoti blanc, ulleres a la punta del nas, les mans a la butxaca o bé plenes de diaris i papers. Anava vestit de fosc i duïa capell bombí. Era don Angel Guimerà.

Ell escoltava sempre; mai no l'haurieu sentit parlar. Però la seva pose silenciosa era eloquent. Escoltava el que parlava i aquest ho feia amb tota cura perquè sabia que el gran mestre parava l'orella atentament.

Tothom estava content i orgullós de tenir com a contertull la prestigiosa figura de don Angel. Quan algu demanava la seva aprovació amb timidesa (« No li sembla, Don Angel? »), Guimerà responia amb un lleuger moviment de cap sense dir ni al ni no.

Però Guimerà hi aprendia l'opinió popular, l'opinió que havia de servir-li per al seu « Mon blau » que deixà per acabar, drama en el qual s'hi discutien problemes socials i s'hi recullien fruits alliconadors de la guerra.

Guimerà era un abrandat « francofil » com es deia en aquell temps.

Admirava cordialment, sincerament, la França i ho havia manifestat en les seves poesies, perquè França i els aliats representaven per a ell i per als bons catalans, la nació defensora de la cultura i de la Llibertat del poble petit. I com que entre aquests pobles hi havia Catalunya, Gui-

per Joan FIDEL

merà esperava la victòria que no havia de fer-se esperar. Vet ací perquè quan algun dels diguem-ne « neutres » gosava parlar com a germanofil, ell, el mestre, girava cua i canviava de lloc.

A les nou del vespre, obrers i contertulls del port es retiraven per anar a sopar. Don Angel pujava tot sol Rambla amunt, trencava per la Portaferriça, tirava a la dreta i es ficava al barcelonissim carrer de Petritxol. A l'entresol del número 4 l'esperaven l'escriptor i amic, Pere Aldavert i els seus.

« Terra Baixa », « Mar i Cel », « Maria Rosa » i « Jesus que torna » (fruit, aquesta, de la guerra i de les converses del port) són obres plenes de passió, d'amor a la llibertat i de catalanisme ardent, que es manifestà també en la majoria de les seves poesies.

Guimerà és lluny de nosaltres, però portem viu al pit el seu record, perquè encara que ell no parlés gaire, sentim la veu potent dels seus personatges plens de noblesa, de força i de raó que es redrecen a través del temps i s'ense escena — perquè la seva escena és la vida — i que diuen al món que la França que Guimerà estimava i que li havia conferit la Legió d'Honor, és la mateixa de sempre, una gran amiga de Catalunya, una defensora de la Llibertat.

A casa nostra ja no se senten les veus d'espiguets dels venedors que portendiaris catalans a les mans, amb les notícies de guerra que tant haurien interessat a Guimerà, però pel port de Barcelona vaga encara, fosca i silenciosa, l'ombra de don Angel — retallada ara d'una clara llum — plena de tristesa, enyorant els seus oïdres « intel·lectuals », que també són lluny viuen absents de la Pàtria o esclaus dins d'ella.

EL CAP DE JOSEP MORAGAS

Per ANGEL GUIMERA

Els caçadors son destres
i amaguen el parany;
més si l'afront us deixa
els parpres aixecar,
ja la veureu ben alta
la gàbia amb el reclam.
L'ocell no teu, ni menja
ni sap aletejar.
A la claror del dia
sobre'l barrot caillat
no sent les mestralades,
ni el calabruix, ni els llamps,
més en venint les ombres
fa por son refilar.
Viatger, vinguis d'on vinguis,
si tens el cor honrat,
flecta els genolls i prega,
com fill, davant del cap
del pros Josep Moragas,
el nostre general.
Mireu-lo a clar de lluna
sobre el portal de Mar;
té'l pergami del rostre
fet clapes i brufat;
la boca sense llavis,
als ulls dos esborranca,
manyocs de cabells rojos
dels poisos arrapats;
contret de front i celles,
verdós i negrejant,
Dintre un gabiot de ferro
tot de gairell penjat,
les aus avalotades
el piquen revoltant,
i ell cruix i traqueteja
i es mou d'aci i d'allà.
De sobte se li encenen
els ulls com a fornals;
li bull la cabellera,
tot punxea, onejant;
solcant sa faç les venes
com betes d'un penyal;
dintre'l gabiot s'adresa;
fugen a vol les aus,
i ell diu amb les dents closes
i amb veu d'agarrotat:
— Oh, torre de cent brases,
ja pois del camí rall!

Oh, mar de feres ones,
ja abisme ressecat;
Oh, allèssima galera
ja estelles en la llar
on couen les bagasses
pel ventre del tirà!
Niçaga devaiguda
el que ets i el que has estat!
Tu que de mar i terra
et feres dos esclaus,
de pellingots vestida,
treient per tot la carn,
vas de genolls per terra
rebut als ulls el fang.
En el teu pit indòmit
pels cuiros masegat,
on s'han partit els ferros
de llancers i panars,
el somiqueig de dona
que bé que ara li escau!
Allà on el cor tenies
hi deus tenir un cranc
abana que jo ets podrida;
primer que jo ets passat!
Quan sonin les trompetes
del jutjament final,
els herois de la terra
que dormen oblidats
pel mig de les gentades
sos fills han de cercar.
Jo els hi diré: amb vosaltres
el roure s'ha assecat
i els nous borros moriren
abans de planejar.
Mireu allà el que s'alça
d'entorn el Montserrat;
porten al coll rebuada
l'anella de l'esclau;
sa cara és esllanguida,
son pit i front ben baix,
sa parla és forastera,
no és nostre'l seu tirat;
tota son de Catalunya,
ni un sol és català!
I els herois de la terra
sens veure't passaran!

Oh, pàtria, pàtria meva,

bé et toca de penar,
que par graons d'abismes
vas sens repòs tombant.
L'horrible criatura
que ahi et va rematar,
si no té al cos el diable
s'hi troba emparentat.
Ai, trista Catalunya,
bé et cal el treballar!
Per eixa vila impura
que és mon, dimoni i carn,
el sol no té mai posta,
dexonda't que ella jau.
Tu no pots ser, oh folia,
el Júpiter tonant,
qu'arruixa a sa Danae
amb pluja d'or carviat.
Ton lloc és baix de taula,
ja els ossos te daran;
llepa la ma que et pega,
resa per ella als sants,
i obre't el pit, que xuclin
a glops a glops ta sang!

Aixís a clar de lluna
sobre'l portal de Mar,
la testa bramuava
de l'heroi català.
I, ai, roda el temps; dels homes
s'esborra tot passat!
Calgueren les muralles,
tomtaren els portals
i agermanats s'apleguen
els propis i els estranys!

Més si l'afront us deixa
les parpres aixecar,
ja la veureu ben alta
la gàbia amb el reclam
i els ocellots com sempre
que el piquen revolant.

La futura confederació Ibèrica

I. — *Geografia lingüística i geografia política.* — El principal criteri per a destriar les nacions, les veritables nacions, és el de la llengua. Generalment, la comunitat de llengua implica la comunitat d'història i de cultura. La llengua és molt més que un fenomen fonètic: és un senyal de l'esperit. I el criteri lingüístic ens porta al destriament de les quatre nacions de la península Ibèrica, caracteritzades respectivament pels quatre llenguatges peninsulars: el gallego-portuguès, el castellà, el català i el basc. Les quatre llengües fan les quatre nacions: Portugal, Castella, Catalunya i Euscadi. Si voleu, podeu anomenar-les les quatre Espanyes: una Espanya occidental, una Espanya central — «l'Espanya profunda», deia el nostre cronista medieval Bernat Desclot—, una Espanya oriental i una Espanya septentrional; o dit en altres termes: una Espanya atlàntica, una Espanya predominantment interior, una Espanya mediterrània i una Espanya cantàbrica.

La individualitat d'aquestes quatre nacions, d'aquestes quatre Espanyes (un tal plural no pot desplaure als qui tenen ben presents les múltiples Hispanies del període romà) és indubtable i palesa. Lingüísticament, ningú no pot negar el caràcter quadripartit de la Península. Ara, quan es tracta de passar del camp de la geografia lingüística al de la geografia política, es presenten tota una sèrie de problemes o de dificultats. Farem coincidir totalment les fronteres de les nacions amb les fronteres de les quatre llengües? En els casos de l'Europa central i balcànica, aquesta coincidència és impossible. A la península Ibèrica és possible tècnicament, diguem-ho així; però políticament no ho és gaire, avui per avui.

Passarem una revista ràpida als problemes i a les dificultats del destriament peninsular.

II. — *El cas Portugal-Galícia.* — La llengua gallega i la llengua portuguesa formen una sola llengua. La geografia s'ave amb aquesta unitat; la història no s'hi avé prou. Existeixen a Galícia antecedents d'autonomia i rudiments de nacionalitat. Però àdhuc prescindint del fet mil·lennari de la

A. Rovira i Virgili

unió de Galícia a Castella, seria actualment viable un Estat gallego-portuguès dins la Confederació Ibèrica?

Si l'estructura confederal de la Península hagués d'ésser determinada pels respectius plebiscits de les nacions peninsulars, de conformitat amb el principi de la lliure determinació, s'organitzaria un plebiscit conjunt a Galícia i a Portugal?

La resposta la trobem en la posició dels portuguesos confederalistes de la revista *Ibèria*, de París, els quals, amb esperit democràtic i amb seny polític, reconeixen la personalitat de Galícia i àdhuc la presenten el poble del nord-oest de la Península com un poble peninsular distint.

III. — *El cas d'Euscadi.* — Té Euscadi la seva llengua pròpia antiquíssima, prehistòrica. Però el seu us, durant segles, ha reculat gradualment, i en els nostres dies no pot dir-se que sigui la llengua usual de la majoria dels bascos. Més que el criteri de la llengua, val en el cas d'Euscadi el criteri de la consciència nacional i sobretot el de la voluntat popular.

Ultra aquest fet lingüístic, hi ha el problema de Navarra. Ètnicament i nacionalment, els navarresos són bascos. Entrarien dins l'Estat basc si la Península s'organitzés confederalment? I si no hi entressin, formarien una unitat a part?

IV. — *El cas de Castella.* — Castella és la nació Ibèrica més extensa, més unificada, més forta. I parlem ací de la Gran Castella, o sigui del conjunt de les terres peninsulars de llengua castellana.

El federalisme històric, anant per un camí errat, divideix aquesta Castella solida i compacta en un rengle de regions. La cosa més natural i més recomanable, dins l'organització confederal, fora que Castella formés un sol Estat,

Però qui sap si Arago o Andalusia, o Astúries, podrien sentir desitjos d'ésser Estats així mateix. Ens sembla improbable, però seria possible. I aquesta possibilitat no s'ha d'oblidar.

V. — *El cas de Catalunya.* — Catalunya-la Catalunya gran-està avui menys unificada que Castella. El procés de desnacionalització que l'ha afectada, ha aflluixat els lligams espirituals de la seva unitat. Aquesta unitat no és sentida, o ho és molt poc, per la massa de la població valenciana i mallorquina. En aquestes condicions, seria factible la constitució d'un Estat pancatalà? Qui pot preure, d'altra banda, que un plebiscit en el conjunt de les terres peninsulars, es decantés actualment per la solució pancatalana i confederal?

Uns altres problemes, encara: a la part oriental d'Arago, hi ha una zona de llengua catalana. Per a la delimitació de l'Estat pancatalà hauríem de resoldre abans aquests problemes, cosa que nos és molt fàcil, certament.

VI. — *Conclusió.* — L'exposició sumaria dels problemes territorials que enciu la Confederació Ibèrica, basta per a demostrar que aquesta solució no és aplicable immediatament, ni en un termini curt. Cal abans un període de preparació política, cultural i econòmica. Per un costat hem de treballar per l'agüament de les nacions peninsulars que estàn trencades; per l'altre costat hem de facilitar llur entesa. I mentre es fa aquest doble treball preliminar, els pobles de l'Estat espanyol han de trobar en un règim d'autonomia la manera de preparar, a través d'una espera digna, l'hora gloriosa de la plena i harmònica Confederació peninsular.

Nota. — En el meu article anterior, «Les nacions Ibèriques», van aparèixer diverses errades de transcripció, la més important de les quals — un «alt» de linies — hem de corregir. Heu vos ací el text íntegre del paràgraf al·ludit: «Croàcia per exemple, és una nació o bé és una regió de la nació iugoslava? Eslovàquia és una nació o bé és una regió de la nació txeca?»

A.R.V.

L'Associació espanyola i l'Unió catalana pro Societat de Nacions, organismes deslligats de tot partidisme, amb motiu de la Conferència de San Francisco, varen adreçar a les Nacions Unides una declaració relativa al cas d'Espanya. El règim actual d'Espanya — es llegeix en l'esmentada declaració — és el resultat d'una lluita armada empresa per una minoria del país contra la majoria del poble espanyol, i aquesta minoria aconseguí d'imposar-se gràcies a l'ajut efectiu, en homes i material, que va rebre per part de l'Alemanya nazi i de la Itàlia feixista. Suscrivim per complet — atorgem — les precisions que el govern francès pensà aportar al capítol III del pla de Dumbarton Oaks, que tracta dels futurs membres de la nova organització internacional, en el sentit d'exigir d'un Estat que es digui pacifista que ho provi mitjançant les seves institucions, el seu comportament internacional i les garanties efectives que doni. Però pertoca als Estats reunits a San Francisco, no sols fixar les condicions que hauran de regular l'admissió dels membres de la futura societat de nacions, sino també prendre posició davant dels Estats que per llur organització interior i llur conducta internacional s'han situat per aquests mateixos, al marge de la societat. També es fa notar en l'esmentada declaració, que el poble espanyol, quan ha pogut pronunciar-se, ha demostrat estar d'acord, fins a un punt mai igualat per cap altre, amb els principis de pau i d'entesa preconitzats per la Societat de Nacions, avui represos per les Nacions Unides, com ho demostren els textos de la Constitució republicana de 1931, que incorporen de manera explícita les normes del dret internacional a la legislació de la República espanyola. I esperem que les Nacions Unides reservin al poble espanyol el lloc que li correspon entre els pobles lliures del món, perquè l'Espanya republicana mereix ésser tractada com una amiga segura i provada, els interessos de la qual han d'ésser salvaguardats per al dia que es pugui integrar al si de la comunitat internacional.

Doncs bé, la Conferència de San Francisco ha recollit l'esperit de l'esmentada suggestió, i a més, ha acordat que l'exàmen d'admissió dels futurs membres en la nova organització internacional correspondrà al Consell de seguretat. La proposta d'aquest, si és favorable, serà sotmesa a l'Assemblea general. Cal fer observar la gran diferència que existeix, en aquest punt, entre l'antic Pacte de la Societat de Nacions i la nova Carta de les Nacions Unides. L'admissió dels membres en la Societat de Nacions només corresponia a l'Assemblea general,

mentre que en les Nacions Unides, l'Assemblea no pot conèixer de l'admissió si no ve acompanyada de dictàmen favorable del Consell de seguretat. La major laxitud de procediment en la Societat de Nacions va facilitar l'admissió de la Itàlia feixista, patrocinada pel Sr Laval, en l'organisme de Ginebra. Essent, ara, atribució del Consell de seguretat l'exàmen dels requisits que hauran de reunir els futurs membres de l'organització internacional, amb una vetada intenció que cal subratllar no oblidem, com féia notar el redactor diplomàtic de la B.B.C. de Londres, que dels 11 membres que componen el Consell n'hi ha 5 de permanents, que són Anglaterra, Estat Units, França, Rússia i Xina, precisament les principals potències de la coalició que ha menat la guerra contra els factors de l'Espanya franquista.

El govern Franco, amb un desvergonyiment que ratlla amb l'estultícia, ja havia intentat ésser invitat a la Conferència de San Francisco. La forma del refus va ésser adequada al cinisme de la pretensió. El cas, però, de l'Espanya franquista, no ha estat, ni tan sols ajornat per al moment en que, aprovada i ratificada la Carta de les Nacions Unides, els Estats neutrals i, en el seu dia, els seus enemics podran adherir-s'hi. Després d'una resolució presa per la Conferència, a proposta de Mèxic, i enmig de l'entusiasme dels delegats i dels aplaudiments del públic, li han barrat el pas. Aquesta resolució preveu que el paràgraf relatiu a l'admissió dels Estats internacionals, no es pot aplicar als Estats el règim dels quals fou establert gràcies a l'ajut de les forces militars de l'eix. I per si això no fos prou, les manifestacions del delegat mexicà, Dr Quintanilla, i del delegat francès, Sr. Paul-Boncour, no deixen lloc a cap dubte. Senyalen claríssimament a l'Espanya franquista. Les manifestacions del delegat francès són, a més, una nobilitatíssima confessió dels torts cometos per la política europea. Jo espero veure un dia — deia el Sr. Paul-Boncour, en recolzar la proposició del Dr. Quintanilla — una Espanya lliure i una Itàlia desembarçada de feixisme. No podem esborrar vint anys d'errors, però hi han faltes que hem de reparar.

El nostre amic Demos en uns articles sobre la qüestió espanyola publicats en el setmanari « Catalunya » (1), que aparegué a París després de la liberació, escrivia que l'atmosfera de la futura organització internacional seria irrespirable per als Estats feixistoides, com l'Espanya franquista: ja comença l'angoixa de l'asfixia; i que l'hora de reparar el greuge inferit al poble espanyol, estava al caure: ja s'en comencen a sentir les tonores batallades!

Dolça Catalunya
pàtria del meu cor,
quan de tu s'allunya
d'enyorança es mor.

Hermosa vall, bressol de ma infantesa,
blanc Pirineu,
màrgens i rius, ermita al cel sospesa,
per sempre adéu!
Arpes del bosc, pinsans i cadeneres,
cantau, cantau;
Jo dic plorant a boscos i riberes
adeusiau!
On trobareu tos sanitosos cimes,
ton cel d'aurat?
Més al, més al! on trobareu tes cimes
bell Montserrat?
Enlloc veuré, ciutat de Barcelona,
ta hermona Seu,
ni eixos turons, joiells de la corona
que et ponà Déu.
Adéu, germans: adeusiau, mon pare,
no us veuré més!
Oh! Si al fossar on jau ma dolça mare
jo et lliet tingué!
Oh mariners! El vent que me'n desterra
que em fa solfrir!
Estic malalt, mas ai! torna-me a terra
que hi vull morir!

Jacint VERDAGUER.

Il·lustració « L'Emigrant Català », pel pintor letó Nicolas Armens.

La Resistència espiritual de Catalunya

« Dames i cavallers: aci hi ha uns exiliats que tenen alguna cosa per dir ». Si en plagués de posar-nos un rètol efectista podríem anomenar-nos « Resistència espiritual de Catalunya ». El nostre maquis el formen la taula de treball, humil i digna alhora, i el feix dels originals enllestits o en curs. Allò de « canons i municions! » haurem de substituir-ho per això altre: « Paper i llibres ». L'esperit haurà de reprendre la seva sobriana, massa temps disputada per la força.

A. ROVIRA i VIRGILI.

Els nostres intel·lectuals no han pres pas l'exili com unes vacances. Han treballat. Tots: escriptors, poetes, novel·listes, assagistes, homes de ciència, pintors, escriptors, periodistes.

Què han fet? Mireu:

Rafael Moragas

Rafael Moragas ha treballat sense repòs: cinc assaigs: Shakespeare, exposat en vuit conferències; « Al marge de la Passió d'Olesa (Pere Barrell: segle XVIII); « El tresor de la Rúbrica » a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Esteve Gilabert Bruniquer, arxiver barceloní del segle XVII; « El poema de la Música del monjo Oliva » i el « Codex del Monestir de Santa Maria de Ripoll (segle XI); « De l'originalitat de Ramon Llull: importància de l'element estètic en la seva filosofia i en la seva teologia ». Tres evocacions barcelonines: « Vida fantasmagòrica del bohemí Doctor Pompeu Gener »; « Records d'un vell sentimental barceloní (1898-1939) » i « Biografia del Paral·lel (1894-1936). A més, la « Vida d'un barceloní des del 1936 al 1939 », diari íntim de 889 dies. Teatre: « Manon Lescaut », amb pròleg, cinc quadres i epíleg, a base de l'obra de l'Abbé Prévost; « Després de Dios... », llegenda dramàtica en cinc actes i en vers. Compendis: « Historia dels Orígens del Cris-

tianisme », d'Ernest Renan; « Resum de les arts plàstiques i pictòriques del Renaixement Florentí », « La música espanyola i la música catalana (segles XIX i XX »; « Breve cortejo plàstic de la pintura espanyola després de Goya » (1828-1940), i resum de la història de la filosofia espanyola ».

A punt d'acabar: « Lluny del Liceu i a la vora del seu escenari »; en preparació: « La vida heroica de Pau Casals » i « Montpeller, turment de misèries i paradís d'esperances » (Estampes il·luminades de la vida dels catalans a l'exili montpellerí).

Conferències donades: « El Greco », « Goya », a la biblioteca municipal de Montpeller; « Al marge de la novena Simfonia de Beethoven », donada, amb il·lustracions musicals i dedicada als estudiants montpellerins que formen el Grup Beethoven. A la Facultat de Lletres de la Universitat de Montpeller, Rafael Moragas ha disertat sobre Garcia Lorca i la seva època; Guimèrà i el seu teatre; Verdaguier o la cançó d'una vida.

Realitzacions escèniques, al Gran Teatre de l'Opera Municipal de Montpeller: gran « ballet » de l'opera de Leo Delibes « Lakmé »; « Dansa ritual del foc », del ballet « Amor bruixot », de Manuel de Falla, amb

la dansarina Madou Roura, estudiant perpinyanenca; escenificació de « Bolero », de Ravel, dansat per 80 estudiants.

Moragas ha dirigit diverses audicions corals. A remarcar: concert del grup dels « Scholiers de Languedoc » al Teatre Municipal d'Arles; audició sota el monument a Mistral, a Arles; concert coral a la platja de Saintes-Marie-de-la-Mer, amb cançons catalanes, sardanes i ballets; estrena d'« El noi de la mare », harmonitzat pel Mtre. Pau Casals, a la festa nadalenca organitzada pels estudiants a Montpeller; concert — homenatge a Pau Casals a Montpeller, amb una primera audició de la cançó catalana « El cant dels ocells », harmonitzat pel Mtre. Pau Casals; Missa dels Reis, a l'església de Saint-Denis, de Montpeller.

Rafael Moragas he estat designat « Scholier Honoris Causa » pels Scholiers de Languedoc.

Domènec Bellmunt

L'intel·ligent i actiu periodista i escriptor Domènec de Bellmunt, ha fet:

Una biografia de Lluís Companys; dues novel·les i un conte en català: « Nua », « Un gran amor total » i « L'emboscada »; sis novel·les en francès: « Michel », « L'homme amoureux de sa femme » (publicades per

l'editorial Hallway, a Suïssa); «Nuria Vallespir», «Dis-moi qu'est-ce l'amour»; «L'adorable inconnue» i «Le cinquième cavalier de l'Apocalypse». Política: «El problema de la democràcia espanyola». Teatre: «Idil·lis venjadors», en un acte, estrenada a Tolosa pel grup escènic català. Art: «Goya, synthèse d'Espagne». I multitud d'articles a «Foc Nou» i «Canigó».

Ramon Xuriguera

— He treballat molt-ens diu Ramon Xuriguera — però ara fa un any, amb motiu d'uns combats tinguts amb la resistència, els alemanys calaren foc al poblet de Monleyder (Dordogne) on vivíem amb la meua muller i el nostre fill, deixant-lo completament destruït. Nos altres, més sortosos que una trentena de persones que moriren, recixirem a salvar-nos. El foc, però, ens ho devorà tot: mobles, roba, llibres, records personals i una part de les coses que tenia escrites. Entre el que vaig poder salvar hi ha una novel·la «fleuve» amb el títol

«La niçaga dels Astrucs», una novel·la no tant voluminosa «Tres nits», i les traduccions de «Madame Bovary» i «Le grand Meaulnes». No crec necessari parlar de les coses en les quals treballa, algunes de les quals les tinc ja ben avançades. Tampoc no parlo de les coses més petites-assaigs, estudis-per tal com alguns d'ells esperen ésser completats amb altres estudis vinculats per una unitat de pensament i destinats a formar un llibre.

Lluís Capdevila

— Heu vos aci-ens diu aquest gran treballador que és Lluís Capdevila — per ordre cronològic el que he escrit aci a l'exili:

— Una obra sense títol del que he vist a França durant l'exili, dividida en tres volums: l'entrada a França fins a la declaració de guerra; l'ocupació i la lliberació. «Un àngel a la guerra d'Espanya», obra que vaig destruir quan l'entrada dels seràfics alemanys, car no tinc vocació de màrtir; «Les inquit-

tuds de Lucien Aubran», novel·la envia a les edicions de «Catalunya» de Buenos Aires; «Beethoven», que Charles Vaysse i Constance Fennel, m'han traduït al francès i a l'anglès i que en francès publicaran aviat les «Editions Universelles», de París; «La vida és un conte de fades», comèdia en tres actes; «Contes per a Lucette»; una obra en tres actes a la qual no trobo títol en català i que Jean Cassou m'ha traduït amb el de «La route qui marche»; «Temps difícils», comèdia en tres actes; «Nostra Dona de l'Exil»; novel·la molt extensa; «Germa llop», comèdia en tres actes; «Comèdia en tres actes» (aquest és el títol i l'obra té, en efecte, tres actes); «Don Joan», comèdia en tres actes; «Sis estampes de Nadal», una de les quals ha traduït el francès Gilbert Trigano. Això a més de la col·laboració en francès, naturalment, a «Le Patriote» i «Liberté», i d'una traducció al català de la primera obra que Jean Cassou ha escrit per al teatre: «Si i no». I dirigeixo «El Poble Català», a Tolosa.

LA LLETRA MISTERIOSA

Conte per J. PUIG. PUJADES.

Fera poc temps que l'amic Paulet es trobava a París on el seu pare l'havia enviat per què arrodonís la seva cultura, quan fou convidat a una festa que el famós cartellista Dignimont havia organitzat en el seu taller de Montmartre per a donar a conèixer el cartell que havia fet per a la «Belle Peigno», una remarcable dansarina de la qual es parlava molt a la capital. En aquesta reunió, l'amic Paulet féu la conèixer d'una jove artista rus de talent. Alt, ben plantat, el seu cos d'atleta sostenia una bella testa aureolada per una sedosa cabellera rossa. La seva faç triangular emmarcava uns ulls clavissos de somniador. Tot respirava en ell una fonda simpatia i una puresa que el feia aparèixer com un sant

de l'escola de Botticelli. Amb una veu dolça, insinuant, parlava un francès depurat. L'atzar reuni Paulet amb Lewinsky — que així es deia l'artista rus — i durant tota la vetllada s'anà teixint entre els dos una amistat d'aquelles que prometen llarga durada.

Durant molt temps no deixaren de veure's diàriament. Tot dos seguien els museus i les exposicions i completaven mutuament llur cultura artística en l'ambient propici de París.

Una dia, sense saber com ni perquè, Lewinsky marxà de la capital i malgrat l'interès que hi posà en Paulet mai no pogué localitzar l'amic desaparegut que tant li mancava.

Fera ja quasi un any de la marxa de Lewinsky, quan Joan

Paulet en rebé una lletra, una llarga lletra escrita en rus.

Paulet, freturós de saber del seu dilecte amic, s'apressà a trobar algu que conegués la llengua de Gorki. L'atzar li permeté de conèixer un exportador de safrà resident a París.

— Home, hauríeu de fer-me la mercè de traduir aquesta lletra que fa poc he debut d'un bon amic que ha tornat a Rússia.

— Em plaurà molt de servir-vos. Conec el rus i fins alguns dels seus dialectes.

L'exportador de safrà prengué la lletra amb el desig de plaire Joan Paulet. Però als pocs minuts la seva faç es contragué, empal·lidí i, obeïnt a un impuls irrefrenable, exclamà:

— No, no, no pot ésser... Lament molt no poder complaure'us. Això depassa el meu temperament.

— Perdoneu — exclamà Paulet, estranyat. Jo ignoro el que pugui dir la lletra, car jo no voldria ofendre-us de cap manera.

— Ho crec així i, perquè ho crec, m'abstinc de dir-vos la meua indignació i tot el que en penso — exclamà, nervios, el representant de safrà.

— Perdoneu la meua insistència, però ja comprendeu la meua curiositat, perquè és la lletra d'un amic que jo estimo i, la veritat, no puc comprendre el to amb que me'n parieu.

— Mireu, millor val que no ho compregueu i... deixem-ho córrer. No en parlem més i oblideu-ho tot.

Paulet quedà aclaparad davant l'actitud del representant de safrà. No podia comprendre el que diria aquella lletra que tant havia indignat el possible traductor. La curiositat de Paulet augmentà encara, i es prometé d'aprofitar la primera avinentesa que se li oferís per a conèixer el text de la lletra de Lewinsky.

Reclamat pel seu pare, Paulet tornà a Barcelona, des d'on més tard va emprendre un viatge a Buenos Aires per a resoldre assumptes comercials.

A l'Ambaixada argentina on hagué d'anar per què li despatxessin el passaport, conegué el Canceller, persona gentilíssima que havia romàs molt temps a Leningrad. Paulet li contà el que li havia passat amb la lletra de Lewinsky, i ponderà el seu interès a saber el que deia.

— No us amoineu. Porteu-me la lletra i, digui el que digui, jo us reportaré el seu text. Entre homes tot hi cap.

Lendemà mateix Paulet, amb la lletra ben amagada, se n'anà a veure el diplomàtic argentí. Aquest senyor s'apressà a complimentar el que havia promès. No havia llegit mitja dotzena de mots, quan tornà la lletra a Paulet bo i dient-li:

— Tantu, guardeu la lletra i més val que no l'ensenyeu a ningú. Jo amb prou feines m'aguanto; no dic el que voldria dir per la consideració que vos em mereixeu. Més val que no en parlem.

— Home...

— No insistiu. Si volen conservar la consideració de la gent, més val que no parieu d'aquesta lletra, ni a mi, ni a ningú.

Naturalment, en Paulet quedà tip de la lletra misteriosa, i decidí no parlar-ne més. Passà el temps; però en el fons de la seva ànima sentia més viu, cada dia, el neguit

de la curiositat. La prujia de conèixer el que deien aquells fulls escrits per Lewinsky no deixava de turmentar-lo, i no passava nit que no hi pensés o que no somniés amb l'amic llunyà, les qualitats del qual se li feien cada vegada més vives.

Arribà l'hora d'embarcar i cap a Buenos Aires faltà gent.

El viatge s'escolà normalment. Si no hagués estat el turment que li produïa la lletra indèxfrable! La seva afició al bridge el portà a lligar una bona amistat amb el segon capità del transatlàntic. Era n home liberal, posseïdor d'una gran cultura i d'una facilitat prodigiosa per a aprendre idiomes. Totes les travesses que havia fet donaven per resultat el posseir la llengua del país que visitava. Ultra l'anglès, el francès i l'espanyol, posseïa el rus per haver estat a aquell país, i el japonès i el xinès pels seus viatges a l'Extrem Orient.

Quan Paulet conegué les qualitats filològiques del capità del vaixell, no sabé pas callar-se el que havia passat amb la lletra misteriosa, i amb tota franquesa, li ho explicà.

El capità Ferrés, com s'anomenava el seu «partenaire» de bridge, l'encoratjà per què li fes llegir la lletra. Paulet no volia altra cosa, i sense fer-se pregar massa li lliurà el document. Quan el capità Ferrés l'hagué llegida, es posà molt nervios i li digué:

— Amic Paulet, com que l'aprecio i el tinc per un amic, no vull correspondre a la prova de confiança que V. m'ha donat, en deixar-me llegir la lletra de Lewinsky, sense pensar-m'hi bé. Deixi'm passar la nit i demà li diré la meua resolució.

Aquesta decisió del capità Ferrés féu encara més viva la curiositat de Paulet, el qual no pogué dormir en tota la nit. L'endemà es llevà de bon matí i després de desmorzar cercà el capità. Molt ocupat a les tasques del seu càrrec, aquest no el rebé fins després del dinar. Fou un dia de prova per al senyor Paulet. Després d'haver dinat, entrà al despatx del capità, el qual el rebé molt cerimoniosament:

— Senyor Paulet. Jo li he promès de tardir-li aquesta lletra, però malgrat la promesa no puc, no sabria fer-ho, sense rebalçar-me ni ferir la seva dignitat. Tirem-hi un vel i no en parlem més. No vulgui recordar-se ni que existeixi. Li ho dic pel seu bé.

Paulet quedà tan aclaparad que no sabé que respondre.

Fastiguejat, agafà la lletra i la llançà al fons de la seva maleta grossa.

En talar del transatlàntic, el capità Ferrés li repetí encara:

— Un consell, no intenti ni fer-la conèixer a ningú, sigui qui sigui.

Així s'ho prometé, en Paulet malgrat les inquietuds que la lletra misteriosa li anava produint.

Després de passar prop d'un any a l'Amèrica, Paulet desembarcà un bon dia a Calais.

Durant la travessia conegué un pintor rus. Els lligams d'una forta i mútua simpatia nasqueren de la passatgera convivència, i féu que arribés l'hora de les confidències. Però Paulet no s'atrevia a parlar-li de la lletra de Lewinsky, malgrat la fretura que li corsecava les entranyes. En desembarcar a Calais, malgrat la pressa que tenia de tornar a Barcelona, decidí d'acompanyar el nou amic rus a París, confiant que així se li offeria l'avinentesa de parlar-li de la lletra obsessionant.

Tot dos d'estatjaren al Meurice. Ocupaven dues cambres veïnes. Durant una vetlla en què no sortiren de l'hotel, decidiren prendre el whisky a la cambra de Paulet. Aquest considerà arribada l'hora de parlar del seu secret.

— Amic meu. Fins avui no m'he atrevit a parlar-vos de quelcom que és l'obsessió de la meua vida.

I amb tot detall li contà el que havia passat amb els diversos intents fets per a la traducció de la lletra.

El pintor rus li parlà amb tota franquesa:

(Segueix a la pàgina 24)

FIDÉLITÉ A L'ESPAGNE

per Claude MORGAN.

Directeur de

« LES LETTRES FRANÇAISES »

Vous me demandez pour votre notre revue « Per Catalunya », un article en me laissant libre d'en choisir le sujet, même si ce sujet n'était pas l'Espagne.

L'article que je vous envoie est cependant sur l'Espagne, car l'Espagne, aujourd'hui comme hier, me tient au cœur. Et c'est moins un article qu'un acte de foi.

J'ai appris à aimer l'Espagne à travers Cervantès, le plus humain de tous les grands créateurs, Cervantès, dont notre Cassou écrivait : « Il y a dans ses créatures ce souffle de sympathie universelle, il y a cette prodigieuse animation, ce sens vierge et frais de l'existence et un attendrissement irrésistible pour l'indépendance, un appel vers la vie heureuse que mènent gitans et gitanes, amants, bergers, fous, aventuriers, voleurs et mauvais garçons ».

C'était cette Espagne picaresque que j'aimais tout d'abord, cette Espagne du petit peuple écrasé de misère, qui était celle que voyait Cervantès lorsqu'il faisait office de receveur des Contributions en Andalousie.

Don Quichotte est peut-être la satire des romans de chevalerie, mais c'est surtout le roman des derniers des chevaliers, celui qui vient trop tard et qui se heurte aux archers du Saint Office, aux agents du fisc, aux alcades, contre lesquels aucun chevalier isolé, si vaillant soit-il, ne peut rien. Et ce que ne pouvaient plus faire les chevaliers, rendre justice à l'innocent, à qui appartenait-il de le faire, sinon à la révolution ? Le révolutionnaire, ce chevalier des temps modernes, ne se lance pas sur les moulins ou les troupeaux de moutons. Il est innombrable. Il est en même temps Don Quichotte et Sancho Pança. Il a le courage du chevalier et le bon sens du peuple.

Après avoir aimé l'Espagne de Cervantès, j'ai aimé l'Espagne de la Révolution. De temps en temps, nous entendions parler d'elle. Et c'était toujours pour apprendre que le sang du peuple avait coulé. Et votre Moyen Age continuait. Paysans délaissés des régions de montagne qu'un état oppresseur maintenait dans la misère, l'ignorance ; ouvriers exploités jusqu'à l'os ; c'est la République qui vous ressus-

cita. Elle eut donné l'indépendance politique à votre Catalogne.

Mais c'était trop d'audace que de prétendre manger, se vêtir, s'instruire. On vous dénia le droit au bonheur. Un caudillo débarqua avec ses Maures. Les autres dictateurs l'aidèrent à soumettre un peuple noble entre tous qui refusait de vivre à genoux. C'est à ce moment qu'Eduard écrivait :

*Ils vous ont fait payer le pain
Le ciel, la terre, l'eau, le sommeil
Et la misère
De votre vie.*

C'est à ce moment que nous apprîmes vraiment à aimer l'Espagne, hantée nuit et jour par ces noms chargés de gloire et de malheur : Badajoz, Irun, Madrid, Oviedo, Guernica, Teruel. Vous avez eu l'honneur — et la souffrance — de tenir tête les premiers à la ruée du monstre. Et la tristesse d'être les premières victimes d'un premier Munich. La honte fut pour nous.

Car la honte de la perfide et mensongère « non intervention » fut aussi grande que la honte de Munich. Et ceux qui en furent responsables sont à jamais déshonorés. Nos cris : « Des canons, des avions pour l'Espagne », nos meetings, notre douleur, nos révoltes ne servirent à rien : chez nous également, l'ennemi était dans la place.

Les héroïques soldats de l'armée républicaine qui avaient fait l'admiration du monde en se jetant avec des cartouches de dynamite au devant des chars, furent exterminés ou, après avoir franchi les Pyrénées, enfermés dans des camps de prisonniers comme s'ils étaient des malfaiteurs. Pendant la drôle de guerre, ils furent employés aux travaux de terrassement les plus durs, et assimilés à nos formations disciplinaires. C'est en employant ces méthodes empruntées aux nazis qu'un gouvernement français prétendait faire la guerre à Hitler. Il la fit si bien que la France, à son tour, tomba sous le pouvoir fasciste et notre peuple connut lui aussi les misères dont les peuples d'Espagne souffraient depuis si longtemps déjà.

Que sont devenus les anciens soldats de l'armée républicaine réfugiés sur notre sol ? Beaucoup fu-

rent déportés en Allemagne, massacrés. D'autres se cachèrent chez nous et nous les retrouvâmes le jour de l'insurrection, mêlés à nos F.P.I.

Aujourd'hui, nous avons la victoire. Mais votre pays est toujours sous le joug. Votre tyran a survécu à ses maîtres et je ne sais quelles abominables tructations se poursuivent entre lui et les alliés. Sachez-le, chers amis Catalans, le peuple français, s'il était déjà libre (libération ne signifie pas encore liberté) ne se soutrait pas à de telles bassesses. Nous savons ce que nous devons à l'Espagne, le mal que nous vous avons fait. Pen lui chaut, à notre peuple, le sort du Rio, de la Thursis ou de la Penarroya. Que les richesses de l'Espagne soient rendues aux Espagnols. Et que crévent les cartels internationaux. Voilà ce qu'il souhaite. L'incident (comme on dit) de Chambéry le prouve. Et que nous ayons demain une seule ou deux assemblées élues, soyez sûrs que notre attitude sera celle du mépris et du refus.

Car nous ne pourrions avoir de tranquillité et de bonheur véritables que le jour où la République Espagnole aura été restaurée dans la plénitude de ses droits. Je dirai même que nous n'aurons pas retrouvé intégralement notre honneur tant que l'Espagne n'aura pas recouvré sa liberté perdue.

C'est dire que notre sort est lié au vôtre comme sont liés les sorts de tous les peuples qui veulent être libres, comme sont liés les sorts de tous les tyrans.

En el numero proxim :

"EL PORRO"

Conte per LLUIS CAPDEVILA

*

CONCHA OU L'ILLUSION

Conte per P.-J. ROUDIN

APEL-LES MESTRES

Paul Valéry,

es mort

El dia 18 de juliol del 1936, a la vetlla mateixa de l'alçament militar, morí a Barcelona, a la seva torreta del Passatge de Permanyer, l'escriptor, músic i poeta català Apel-les Mestres. El dia 20, en una Barcelona que cremava pels quatre costats, un furgo-automòbil traslladava les despulles d'Apel-les Mestres al cementiri, entre un petar de trets de fuselleria.

buixos són tot subtils de línia, delicadesa d'expressió, tant quan fa la caricatura humorística, com quan realitza el dibuix seriós amb el qual il·lustra les seves obres de poeta.

Passà molts anys tancat a casa seva, sense sortir gens, com un religiós, com una planta d'hivern, com una flor de dolç perfum, situat al seu terradet, ple de testos florits i contemplant les muntanyes clares i perfilades del Tibidabo i Montjuïc, «guardians de Barcelona», la mar al fons, el cel clar com una volta immensa obert a tota esperança.

Tot això inspirà l'obra d'Apel-les Mestres, obra que resistirà el temps perquè és forta i sincera.

Molt amic de Guimerà, de Rusinyol, de Casas, d'Iglésias, i pensant com ells, ha fet la seva obra a part sense frequentar massa el món, però estimant-lo des del seu terradet del Passatge de Permanyer i anhelant per a tots els pobles i per a tots els homes la suprema riquesa de la llibertat.

Quan esclatà la guerra del 1914 i davant dels horrors de l'imperialisme germànic escrigué i publicà un volum de poemes titulat «Atila», dedicat amb odi a Guillem II, culpable suprem d'aquells crims. En aquests poemes, Apel-les Mestres expressa el seu amor per a la França. Aquesta li conferí la Legió d'Honor.

Català de raça només va escriure en català, i les seves cançons tenen la puresa de música popular.

Els darrers anys de la seva vida, cec gairebé, privat de contemplar les belleses del món, cuidà els insectes i les flors del seu jardí.

Avui commemorem l'aniversari de la seva mort que coincidí amb uns dies tràgics per a Catalunya. Nosaltres no l'oblidem. Catalunya no oblida ni pot oblidar aquest artista que per la seva vida pura, el seu esforç constant i la seva obra reeixida, es féu estimar per tothom.

Ara que el cel clar de la Pau deixa albirar una llum nova d'esperança, Catalunya ha de veure en Apel-les-Mestres, gran patriota i gran ciutadà, l'home fort d'ànima i serà d'esperit, que sapigué estimar-la i honorar-la.

Joan FIDEL.

Apel-les Mestres, vist per Ignasi Vidal

Apel-les Mestres era un dels artistes més purs que ha tingut Catalunya. Home auster i sentimental per excel·lència, des de la seva joventut havia lluitat pel ideals del poble i havia sentit un amor ardent per a la nostra Pàtria, amor noble de promès enamorat. I aquest amor a Catalunya era compartit amb un altre amor desinteressat: l'amor a França.

Escrigué, dibuixà i féu música amb exquisida finesa. Els seus poemes respiren un ambient de serenitat i d'amor quan parla del bé, i un odi ferésteg i violent quan s'acara amb el mal. Els seus di-

Divendres, 30 de juliol, morí al seu domicili de París, el gran poeta francès i universal, Paul Valéry.

Paul Valéry nasqué l'any 1871 a Sète, al costat d'aquesta mar « toujours recommencée » que ell havia estimat tant. Valéry començà escrivint un llibre de poemes, « Charmes », que revelaven un talent original i un pensament profund. Després, passà molt temps sense escriure res, absorbit en la meditació i les especulacions filosòfiques. Quan reaparegué en el món literari, fou per a fer-hi sensació. El seu « Cimetièrre marin » li valgué una popularitat a la qual ell no aspirava pas.

Valéry era membre de l'Acadèmia Francesa i administrador del « Centre Universitaire Méditerranéen », de Nice.

En el nostre número pròxim parlaré extensament de l'home i de l'obra.

Reposi en pau Paul Valéry, glòria de les lletres franceses!

La Figuera vella

En un recó del meu jardí
S'hi troba la figuera vella,
El meu esguard cada matí
Li veu una nova olivella.

Durant el dia cerca el sol
Com una vella fatigada,
Algun ocell atura el vol
Damunt d'una branca arrugada.

El tronc de nusos, mig caigut,
S'inclina, tort, cap a la terra,
Com si el treball l'hagués retut,
Com un soldat cansat de guerra.

Les branques semblen dits gegants,
com nervis prima de força brava;
Absents de sang, absents de carnis,
En un esforç darrer de saba.

La primavera de les flors,
La troba tota mig dormida,
No la desperten les remors
De l'aire tobi de la vida.

Jeu oblidada en el jardí,
En un recó d'ombra i de calma,
Com esperant cada matí
Que el sol la trobi morta i balma.

Baptista XURIGUERA.

L'AFUSELLAT DE BLAGNAC

per Domènec de BELLMUNT.

Era una matinada d'octubre del 1943 precocment hivernenca. Una boira densa i freda cobria el Garona, s'atapava sobre el Ramier i embolcava el poble fins més enllà de la Murallera. Pels carrers no es veia una ànima. Un bombardeig terrible havia destruït l'arsenal dos dies abans i la població estava esporuguida, vivia amb l'ai al cor i dormia amb un ull tancat i un d'obert sota l'alarma constant de les sirenes i el pànic dels bombardeigs.

L'ocupació alemanya s'havia anat fent feixuga, apretada, cada dia més odiosa. No quedava cap vil·la per a requisar. A poc a poc els tentacles de la Gestapo havien anat envaïnt els llocs vitals del poble i els bulldogs nazis havien ocupat els sindicats agrícoles, els escoles, els hotels i àdhuc el Convent de Trapistes de l'Avinguda de Tolosa.

Les detencions de jueus, de « resistents » i de refractaris eren a l'ordre del dia. Els agents de la Gestapo treballaven de nit, com els taups, les oïlles, els lladres i les rates pinyades. Llurs cotxes s'havien ensenyorit del carrer, circulaven a tot gas sense cap mirament pels accidents que feien i es paraven en sec, d'una frenada de gangster, al davant de la casa on havien d'operar. Sentir el xiscle dels frens a mitja nit a la porta d'una casa, era un avís sinistre que feia posar pell de gallina.

Aquella matinada un xiulet estrident rompé el silenci de la nit tardoral. Immediatament dos cotxes alemanys es pararen al davant de casa, d'un cop de fre criminal. Casa nostra està situada al camí dels Quinze Sous, un bosc de la riva esquerra del Garona que es troba a tres quilòmetres del poble. Vaig saltar del llit com un acrobata per mirar al carrer pel darrera dels finestrans. Eren dos quarts de quatre del matí. A la llum dels fars, vaig veure que es tractava de dos cotxes alemanys, un gros turisme i una camioneta i que dos oficials de la Gestapo anaven i venien nerviosament de l'un cotxe a l'altre. Quelcom havia calgut de la camioneta i un guardià d'escorta havia xiulat per fer parar el cotxe del davant. Fent un esforç per veure l'objecte que dos homes transportaven novament al cotxe, vaig poder descobrir que es tractava d'una càrrega sinistral. Era un taüt buid. En el revol de

la plaça, que el xofer agafà a 80 a l'hora, el taüt relliscà i calgué de la camioneta. Un minut després, el combol rebrangué la marca vera els Quinze Sous a la mateixa velocitat que portava en arribar.

Al cap d'una estona, del costat del riu rebruní una descàrrega llunyana, que l'eco de la nit silenciosa portà fins al poble posant una esgarrifança a la pell. Transcorreguen deu minuts i el combol tornà a passar, però aquesta vegada en arribar a la cruïlla de la plaça empenquè el camí del cementiri.

Els alemanys havien afusellat un home. L'havien conduït al bosc en una camioneta en la qual havien carregat, al costat del condemnat, el taüt que li era destinat. L'enterrament del poble havia rebut el dia abans l'ordre d'obrir una fossa i aquesta fou cavada a l'emplaçament de la dreta del Camp Nou, vora el mur, justament al costat de les tombes de dos refugiats espanyols morts feia unes setmanes.

L'endemà vaig anar al cementiri i vaig veure la tomba de l'afusellat desconegut. La terra tendra, fresca, remoguda de poc, marcava clarament l'indret on jeta la víctima anònima.

JAUME SABATER ES MORT

Poc abans de tancar l'edició ens arriba una trista notícia: Jaume Sabater Serra, és mort. Ha mort en p.e combat per la Llibertat, víctima de la ferocitat dels nazis.

Sabaté, que havia combatut el 6 d'octubre, combaté el 19 de juliol i durant tota la guerra; a França fou portat a un camp de concentració; d'allà passà a l'hospital de Maraussau, a Béziers, on mostrà les seves dotes d'organitzador i on fou el germà de tots els refugiats que hi eren hospitalitzats. Enrolat en els rangs del Front Nacional de Catalunya, seguí el comitat, però en el curs d'una missió perillosa fou detingut a Toulouse el 24 de juny del 1943 i traslladat a la presó de Fresnes. Un tribunal militar alemany el condemnava a mort, però commutada la pena, pocs moments abans d'ésser executada, per la de tre-

Ni un nom. Ni una flor. Ni una làpida. Ni una creu. Res.

Ningu no sabia qui era aquell home. Uns deien que era un jueu polonès, d'altres afirmaven que era un espia rus. Aigu m'havia insinuat que era un anti-feixista alemany refugiat a França i acorralat pels nazis.

Fos qui fos, era un enemic del nazisme, un enemic de la dictadura, un lluitador mort de cara a l'enemic, un màrtir de l'Ideal. Era un germà de lluita, fos de la raça que fos, tingués la nacionalitat que tingués, parlés la llengua que parlés.

El 15 d'octubre la tomba tenia una creu i aparegué coberta de flors. Com per atzar les flors eren grogues i roges i marcaven un escut català. I com per atzar també aquell dia era l'aniversari de la mort del president Companys, afusellat pels nazis espanyols de Franco i Lequerica als fossos de Montjuïc.

Un record i una pregària sortides de cors catalans, homenatjà la memòria del màrtir desconegut de Blagnac, símbol sagrat per a nosaltres de tots els màrtirs de l'Ideal, morts per la Justícia i per la Llibertat.

bais forçats a perpetuitat, fou enviat a la presó de Reinbach. Portat després a l'interior d'Alemanya va ne gar-se a treballar en una fàbrica d'armament i això li valgué d'ésser dut a un cel·la de castig i més tard a una pedrera, obligat a un duríssim treball. Evacuà a l'infermeria de la presó Koswing, al sur de Berlín, ja no li quedaven forces físiques, ell que era fort, corpulent i ple de saïnt. El 10 de maig, deu dies després d'ésser alliberat pels russos, l'amic Sabater deixava d'existir.

Rebin la seva jove muller-Mme. Souveraine Gimé de Sabater, la seva-filleta, de tres anys, l'expressió del condol dels amics i col·laboradors de PER CATALUNYA.

La nostra Pàtria, per la qual l'amic Sabater lluità tant fins a donar-li el sacrifici d'una vida jove, no les oblidaran com no oblidaran tampoc l'esforç abnegat de l'amic que ens ha deixat quan el sol de la Llibertat havia tornat a aparèixer en aquesta Europa màrtir!

ROMANÇ DE RIQUILDA

per Pere GUILANYA.

Cremor de roses, Riquilda,
gaita fina i cabell ros.
Brasa viva a dins i a fora
i als llavis un crit de sol.
De tan bella, telta, bella
era mel de rossinyola.
Cavallers la llum feria
i veu clara els trobadors,
ai donzella, la donzella
filla de Jofre el Pilòs!
En voleu de galantes
i de musica i doçor!
Els seus ulls eren blavicia
cloca en conques de llangor.
Besos de sang encenia
cada bell festejador.

Ben plantada i presumida
neu de foc sota el gipò,
vestia de sedes fines
i de randes de claror.
Riques joles, ai en llula!
D'argent pur el sabatò
vistent arran de faldilla,
llargues arracades d'or
amb morades pedrerics
i una perla al mig del coll
i als dits tumbagues florides.

La marcava una blancor
d'ivorina melangia.
Melangia de l'amor
amb fruició sentida
i arboraments de palmò
sensual de corba ardida.
Al matí en plena abundor
de somni verge llangula:
escalf de nit i llençol
els pits badant la macisa.
Roses, roses en estolg
de la mà del vent captives
qui amb cintes de color foll
la cintura amorosa.
Al neguit de massa amor!
L'abraçada que volia
ella la sabia prou.
Al fretura descenyida
de vint anys en plena flor!

Mals esperits en Riquilda
feien a les venes soie,
pell endintre negra espina
ressegua reguerons
d'agredolça bruixeria.
Senyal de la Creu al front,
pregueres no la guarien,
ni lloré al portal major
ni sal ni creus benedides.
El Comte amb punyida al cor
de tristesa, si en tenia!

La Costa Brava

Castelar ens digué un dia: « El més bell del món és la Mediterrània i el més bell de la Mediterrània és la vostra costa », Què havia vist Castelar, al fi i al cap, de la nostra costa, quan va escriure en l'àlbum del *Jar de Sant Sebastià*, la seva entre nosaltres famosa frase? S'havia abocat una tarda al mirador de l'ermita, burgintli encara en les orelles totes les adylacions, totes les amabilitats. La mar, als seus peus, insinuava una carícia als pins allargassats damunts; la terra, treia el nas per la punta de « cap d'es frares » o es capbuçava a l'aigua en la llenca del de Bagur; « Es Cau » s'amagava més enllà de l'aigua verdejant; allà on més tard havia de retrunyir el corn d'En Moragues hi havia una taca de pins; el sol feia un tenyit d'argent del troc d'aigua entre Palamòs i la platja d'Aro; les Formigues semblaven un vaixell de joquina i Castelar s'entusiasmà, com abans d'ell i després d'ell s'havien i s'han entusiasmant tant d'altres.

Què hauria dit l'ex-President d'una — aïlls! efimera República, si hagués pot recórrer, pausadament, una per una, totes les cales que de Sant Sebastià estant s'endevinen més que no es veuen? Si hagués anat al Golfet per mar, o a la Pedrosa per terra, cinglejant pel camí de cabres, amb el caminar embriagant per la flaire dels pins, o a Aigua Gelida que no té FLIRT.

Pena fonda i desconhort,
rosec d'absència grisa...
i al castell tot eren plors.

La campana de Sant Iscïe
va abocar-se, atzur al volt,
amb cristall de tot un dia
pel silenci immens d'olors.
Replé a glòria viva
i a santa salvació,
perquè dugueren Riquilda,
gaita fina i gabell ros,
a la pau montserratina
muntanya de les clarors.

Fragment del poema
« Fra Gari »
en preparació.

NIT DE SANT JOAN

Roselles llunyanes de mon infantesa:
fents del Gat, d'En Conna, sota Montjuïc,
els balls d'entramaces, les corques, l'encasa
i atàvica estampa del llet nou i antic!

Escaia de parelles dins l'embriaguesa
de valors frenètic sense un lleu fatig,
i els senyors Ramons vella cançó apressa-
empaitant criades, com ga de pescic...

Oh temps inestables i plàcids llavors!
Com riscs d'abelles sonaren les botes
sense altra creuada que el batre a les ores.
Trenta anys s'escolares. Per dues vegades
el món submergia. Descorn les logueres
com veles que s'inflen, de naus assegurades!

JOSEP ARTIGUES-RIERA.

PICASSO I EL CINEMA

per Pau PLANAS.

Pel seu llenguatge i per la seva manera d'expressar-se, Picasso és d'un rendiment tan gran com el cinema. Amb uns mitjans més simples, més breus i d'un altre abast el depassa.

Cal admetre que, prostituts com estem per un feix de prejudicis, el llenguatge de Picasso és, avui, difícil de comprendre, i més difícil encara de parlar i d'utilitzar sense plag. Però és cert també que el ritme del progrés s'ha accentuat i en un futur pròxim, aquest llenguatge serà comprès per tots aquells que encara tenen ulls per a mirar. La societat comença a ésser madura i apta per a aquesta comprensió, i prova d'això és que ja compren certes coses com les que, per exemple, Juli Verne profetitzava fa menys d'un segle i que aleshores semblaven somnis irrealitzables.

Per un seguit d'imatges successives, el cinema reconstitueix el moviment. Vet aquí la realització fonamental i extraordinària en matèria d'òptica, en el que fa referència a la visió portada a una tela.

Deixarem de banda aquí la importància que té el color en l'obra de Picasso i que resumeix, conjuga i desenvolupa les aportacions fonamentals dels seus anteriors Chevreul, Delacroix i Cézanne. No parlarem més que de l'abast profund del cinema en la pintura, abast que Picasso ha comprès i ha depassat. Atans que els cineastes ens haguessin mostrat les possibilitats extraordinàries del cinema, Picasso ja les havia comprès i les havia inscrit damunt la tela. El cinema ha seguit, doncs, el nou ritme polifòrmic que Picasso ha trobat.

La innovació fonamental, el punt de partida del cinema, en tant que darrer art plàstic creat, és la de fer veure la imatge a través dels temps. Aquest abast havia de tenir, fatalment, una repercussió en la pintura. Però el cinema s'ha desenvolupat sol i ens ha permès d'assistir paral·lelament i per a dir-ho així, sincrònicament, al desenvolupament d'idees i de moviments diversos a la vegada. És així el que constitueix el ritme nou, que nosaltres ja retrobem, d'altra banda, en la polifonialitat de la música: ritme

que depassa de molt la simple reconstitució del moviment del inici del cinema, per a disposar-se a traduir la complexitat de moviment de la vida mateixa.

Picasso encara va més lluny: ens ofereix la complexitat de la vida resumida d'un sol cop en una sola imatge. Picasso ha introduït definitivament l'evocació del « temps en la pintura », i això picturalment, sense literatura desplaçada, mantenint en la pintura el seu caràcter fonamental d'art de l'espai i de les distàncies. Per a ésser un xic més complet, direm que el futurisme ja havia intentat, amb èxit innegable, transportar damunt de la tela el moviment dels primers passos del cinema. Com a exemple comparatiu esmentarem « Le bal Tabarin », de Marinetti, la relació del qual amb els primers films, carregats de curses, persecucions i cavalls, és notòria. Aquesta eufòria del moviment fou de curta durada i per ella mateixa, de poc abast, com el futurisme que havia limitat així el seu camp d'acció.

Apart aquesta i altres temptatives, entre elles les dites d'avantguarda, hem de dir que en la nostra època la pintura ha esdevingut, per a molta gent, no tan sols un art d'imitació servil, sinó un art d'instàntia mort de naixença, del qual el temps en semblava totalment bandejat. Molts pintors o « soi-disants » pintors, artistes-pintors, tenen una part de responsabilitat en aquest estat lamentable del concepte de la pintura.

De sempre, però, els mestres s'han esforçat a evocar el temps en la pintura. (El temps, com la forma, no podem ésser suggerits més que en la pintura. L'espai, per la virtut del color (lumcolor) és el propi dels quadros). Com Picasso, els mestres hi han reeixit. Per quins mitjans? Per les deformacions suggerides (1). Però fins a Picasso hom pot dir, en termes generals, que aquestes deformacions no han anat gaire lluny i que l'ordenació dels elements de la naturalesa no ha estat alterada potser perquè aquesta necessitat no s'havia fet sentir prou. L'abast de l'obra de Picasso és inquestionable. Per ella és fona-

ments mateixos de l'art han estat remoguts.

No vull parlar aquí de la significació estètica de l'obra, sinó simplement del llenguatge nou que Picasso proposa i de la fàcil possibilitat de fer-lo comprendre. Comprendre el francès no vol pas dir comprendre Racine, però quan hom interpreta ben bé els mots, ja queda obert el camí de comprendre'l.

Em sembla que pel mateix cinema seria fàcil de fer comprendre la llengua creada per Picasso.

Picasso és per al cinema el que l'acord musical és per a la melodia. Picasso ens diu en simultani el que el cinema ens explica en espai. De la mateixa manera que en la música un acord pot desdoblar-se en melodia, els quadros de Picasso poden ésser passats en film cinematogràfic, és a dir desenvolupament en el temps per mitjà del cinema, allò que simultàniament està dit en les teles. El cinema ens ha habituat a seguir diverses accions a la vegada. Passada al cinema, una tela de Picasso pot ésser compresa fàcilment.

El cinema ofereix la possibilitat de desdoblar en el temps idees i moviments que són superposats en el quadro, el qual no pot introduir materialment la successió de les coses, és a dir, el temps. El cinema té el poder per a reduir al mínim la superposició representativa. Si no la realitza, almenys la provoca. En efecte, per ell la superposició no es fa en la retina sinó en el cervell. El poder d'un art val per la força que té de provocar l'evocació. El cinema és un art perquè disposa d'aquest poder. Però l'ordre dels elements del problema és alterat en el cinema i en la pintura. Per la representació efectiva dels temps, el cinema provoca la superposició de les idees cerebrals que esdevenen simultànies. Per la superposició d'imatges que pertanyen a diversos moments, la pintura provoca la reconstitució del temps en el cervell. Realment representat o virtualment evocat per « la introducció del temps », el cinema i el llenguatge de Picasso representen la vida « al marge del temps ». Tant en l'un com en l'altre, no hi ha passat ni futur: *tot hi és present*. La força d'evocació assoleix el grau màxim.

El cinema modern es ric de possibilitats. La cosa, doncs, em sembla realitzable, i com a realitzador en veig un: Picasso mateix.

Un film ben fet pot fer el miracle sense soroll, molt més que tots els discursos: el de fer Picasso intel·ligible a les masses.

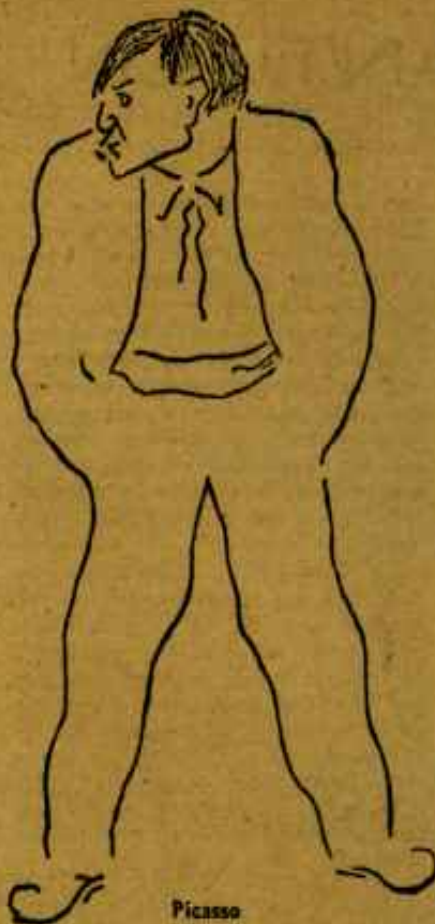
Si, a les masses, ho he dit bé: intel·ligible a les masses. I no tan sols intel·ligible, sinó comprensiu. No cal pas enganyar-se. L'art de Picasso és l'art de les masses. No oalia més que anar al Saló de Tardor per a donar-se'n compte. Picasso ha sabut desvetllar la curiositat de la multitud. Això és corrent. La multitud és curiosa per naturalesa i el cop inacostumat més petit aconsegueix reunir-la.

Apropem-nos a aquesta multitud. Si la mirem d'aprop veurem que n'hi ha dues menes. L'una, modesta, de bona llei, sense altra arma que una curiositat ingènua però sense bestiesa que no vol més que aprendre i comprendre, i que per això es pren la molèstia...

«—Els que es deixen omplentar el cap, dieu?—» Perdó; el vostre torn arribarà. És justament el vostre grup, el d'aquests als quals no cal omplentar el cap perquè el tenen ple a vessar. Mireu-los com arriben amb la seva xerrameca, ben disposats àdhuc abans de veure la primera tela. Aquesta — besties per naturalesa — d'una bestiesa perfeccionada i cultivada hi van, sigui per a riure, sigui per a indignar-se.

Jo podria esmentar un bon nombre d'anècdotes de les quals he estat testimoni. Prefereixo abstenir-me'n. Totes demostren que per a certa gent l'obra de Picasso actua com un tiasme de llur pròpia bestiesa. Ells es tornaran vermells i per a defensar-se, amb una incoherència desconcertant, confessaran que no hi entenen res o bé llançaran el seu petit judici: «Picasso s'en fot de tothom». No pas de tothom, sinó de vos, distingit senyor. I encara no es Picasso qui s'en fot. Són vos. Vos que no sabeu respectar-vos. No cal avergonyir-se de no comprendre les coses. Cal avergonyir-se, però, de voler fer el viu o el savi quan no es passa d'imbècil.

Tornem, però, a la primera categoria, més interessant, en la qual s'hi compta una dama que lamenta no haver trobat. La cosa m'ha estat explicada per un amic. Aquesta dama volia comprendre i, si ho entenia tot al revés, tenia almenys el mèrit d'interpretar-ho pels seus propis mitjans i per això no estava gaire lluny de comprendre-les. Hauria estat suficient un mot per a posar-la al corrent.

Picasso

Aquesta dama deia: «Picasso deu tenir molt fàstic de la humanitat per tractar així els seus personatges». Vet aci el judici d'una persona que es pren la molèstia de mirar i de considerar el que té davant dels ulls, car la dama parlava seriosament. Per això, perquè es tracta d'una persona de bona llei, la cosa val la pena d'esser comentada. El meu amic li remarcà que Picasso no deu tenir pas les mateixes raons per a estar fastiguejat de la fruita i dels pots de confitura, als quals tracta en el mateix pla que els personatges. La dama respongué: «Això és veritat». I continuà mirant. Ella es donava compte que el seu primer judici, per bé que sincer no corresponia a la realitat; veia que no ho havia comprès prou i continuava esforçant-se per a comprendre-ho. Això provava que ja havia entès alguna cosa. D'haver estat amb ella jo li hauria fet veure (cosa fàcil) que lluny de maltractar les coses, Picasso tracta de fer-les més vivents. Estic segur que la dama hauria comprès. Potser no ho hauria aprovat (perquè això ja és una altra cosa) però hauria estat ben disposada per a comprendre aquest llenguatge, per la raó que ella donava el seu parer

sense prejudicis. Com aquest senyor que mirava, en una sala veïna, el «Pescador», de Grommaire.

«Això no és de Picasso», diu. Millor, perquè així ens alliberem una mica d'un nom i d'una tendència. Però, encara que sigui d'un altre genre, la tela de Grommaire és, tammateix, una transposició força audaçiosa i un llenguatge sorprenedor per a la majoria de la gent.

Aquest senyor deia, fent una ganyota, a la senyora que l'acompanyava: «...I aquest buida el cabàs de les escombraries». Ho vaig sentir i vaig creure oportú d'intervenir: «Excuseu-me; això no és cap cabàs d'escombraries. És un pescador amb la seva pesca. Mireu, al fons, els vaixells, la llum, l'ambient de la mar». «En efecte — respongué — en efecte». I aleshores es donà compte dels bells colors dels peixos i els detallà a la dama. De la ganyota passava a l'entusiasme. Sovint un mot és suficient per aquells que van al Saló no sols per a veure, sinó per a mirar. Els de la primera categoria són tots com aquesta. Són més nombrosos del que sembla: modestos, humils, ingenus i purs. Són els que se senten irresistiblement atrets per Picasso, avui per curiositat, demà per comprensió del llenguatge, demà per emoció sincera.

Si, ho repeteixo: Picasso és l'artista de les masses, títol gloriós per excel·lència. El seu art franc, de vegades burieta, no desproveït de crueltat, en certs casos (per exemple: la tela de l'ocellet a les urpes del gat innocentment cruel, però de quina crueltat!) que no és pedant ni vol donar-se importància, sempre natural i ampli sense luxe inútil, però de quina llibertat! Aquest art no és pas l'art reservat a alguns snobs que no hi entenen res i que no reaccionen més que davant dels preus fabulosos de les teles. Fora d'alguns amateurs sincers, el públic veritable i ardent cridat a cantar himnes purs al mestre, no és altre que la plebs, el reservat a les grans coses. Si la plebs menyspreada per la gent limitada i miop, per la gent de bon aspecte però buida de dins. La plebs, amb el cos corbat per l'esforç, però solida i forta, verge de tota taca. Les coses avui van depressa. Cinema, avió, ràdio, Picasso. Ritmes nous. Ben aviat les reproduccions de Picasso seran nombroses, i enjolaran les parets de les cases dels obrers, i el nou llenguatge proclamarà arreu en veu alta la joia del viure, nova religió realitzadora sense necessitat d'un més enllà.

PENSANT EN DEMÀ

per Humbert TORRES.

La ràdio anglesa ens ha donat una notícia que, per la seva significació, valia pena que sigui subratllada. En referència a la invitació adreçada per Churchill a Attlee, el cap laborista, per que l'acompanyés a la reunió dels « tres grans », invitació que fou acceptada i que, al meu entendre, fa tant honor a l'un com a l'altre, perquè vol dir que aquests homes, que amb motiu de les campanyes electorals s'han combatut aferrissadament en el terreny dels principis, saben supeditar tot punt de mira partidista als supremes interessos nacionals i donar aquest allconador exemple de tolerància, de comprensió i de patriotisme. Ha d'ésser legítim motiu d'orgull tenir ciutadania en pobles així.

El fet no és únic. En tota veritable democràcia ha de passar el mateix. No cal més que recordar que als Estats Units el primer telegrama de felicitació que rep el president vencedor és el des candidat derrotat. Pel que fa a França, jo no he oblidat que quan el càrrel de les esquerres, presidit per Herriot, derrotà en les eleccions al bloc de centre-dreta dirigit per Poincaré, aquest darrer, abans que Herriot prengués el poder, celebrà amb ell nombroses i llargues entrevistes, en un pla de la major cordialitat, a fi d'informar-lo en tot detall sobre els més importants afers de l'Estat, per a que la transició fos suau i beneficiosa per al país. Ara mateix, les grans dificultats i la complexitat dels problemes que l'hora present planteja a la major part de pobles, dona multitud d'exemples de com els polítics de tots colors, saben avantposar l'interès del país al del partit. A França, a Bèlgica, a Itàlia, a Holanda: formen l'equip ministerial els homes ideològicament més distanciat, perquè saben que sols així és possible de crear, en hor esde crisi, un clima propici a l'obra a realitzar.

Si ho comparem amb la mentalitat de violència que dissortadament existeix encara en els nostres medis polítics, i ja no cal dir que en el poble espanyol i català, on l'adversari és tingut, no com un home que pensa diferentment, amb igual drets que nosaltres, sino com un apestat amb el qual no es pot tenir ni contacte, ens adonarem tot seguit que, tot i els gargatismes impressionants amb què pronunciem la paraula democràcia, portem gran retard respecte els països que veritablement senten, comprenen i practiquen la democràcia. Mireu si en portem de tacó a l'esquena, mireu si n'és de dura la prova que suportem tot plegats, si les perspectives que tenim davant nostre són migrades, si seria

hora d'imposar el seny i de saber que si no ens hi fem tots acabarem malament. Doncs no, no hi ha remei. Llegiu la major part de la premsa que es publica entre els refugiats i em donareu la rao. Escolteu el que ens diuen informacions dels medis espanyols d'Amèrica i us caurà l'ànima als peus en saber que les mutues excomunicions i atacs, les desconsideracions i antagonismes esterilitzen tot afany d'unificar esforços, perquè « els altres » (això ho diu cada sector) son una qualsevol cosa o uns traïdors.

Les nostres lluites son encara, en certs aspectes, les de l'home primitiu. No hem après que el nostre adversari pot, algunes vegades, tenir rao contra nos altres. Tampoc no hem après que nos altres ens podem equivocar, i em penso que, sense donar detalls que il·lustren aquesta tesi, perquè allargarien massa aquest treball, es pot afirmar que si les dretes espanyoles i les catalanes cometeren greus errors, les esquerres en cometem tants o més, potser, per haver actuat més. Hauriem, doncs, de fer la petita però necessària revolució interior de comprendre'ns, de respectar-nos, d'admetre la possibilitat i la convivència, no d'apedregar-nos, sino de seure junts al voltant d'una taula i de treballar en equip en un pla de desinterès partidista, sobre allò que cal fer a benefici de tots i de les coses que diem estimar, com es fa per a tota empresa humana de molt menys importància que la de salvar un poble i unes institucions que son una obra del nostre amor. El gran error de les majories, en general, i de les nostres, en particular, és de prendre llur transitoria hegemonia per una infal·libilitat i llur força per una virtut, i al contrari.

Si no rectificuem, les coses no rutilaran com caldria. Si governar és sempre difícil, fer-ho després d'una revolució o d'una guerra, o de les dues coses, encara ho és més, puix que tot ha quedat desfet i desorganitzat i sols la tasca de refer és immensa, perquè la convalescència del mal revolucionari és sempre lenta i perillosa, i aquesta tasca no pot realitzar-se sense la col·laboració, fàcil o expressa, de totes les forces polítiques i socials que, convivint en un mateix país, hagin conservat, en conjunt, una posició de dignitat davant l'enemic, qualsevol que sigui llur significació. No hi fa res que certs homes hagin tralat el seu deure. D'exemples llàstimosos en trobarem en tots els sectors. En excloure'ls, com s'ha fet a França, problema resolt. Ningú no podrà admetre

que la conducta pos recomanable d'unes dotzenes de radicals o de socialistes sigui la motiu d'eliminació d'aquestes organitzacions.

Les ratlles que precedeixen son escrites pensant en la Catalunya de demà, la que trobarem com a trista herència del domini franquista: una ruina moral i material. Fa escriure de pensar l'obra ingent que ens espera, perquè reparar el mal costa cent vegades més que fer-lo. L'obra de redreçament reclamarà l'esforç de tothom, sense que cap sector en pugui ésser exclòs en principi. Menys encara si es tracta de forces que s'emporten importants corrents d'opinió, sense el concurs de les quals tota obra de govern mancarà d'autoritat. D'on li ve al general de Gaulle la que indiscutiblement té, i que ha salvat a França en la crisi d'ara? Ja ho digué Léon Blum: de l'assentiment unànim dels francesos. Aquests son, en defecte de la llei escrita, els únics poders en una democràcia.

De poders així en necessitaran indispensablement Martínez Barrio i Josep Irla. Sense ells, amb codis literalment inaplicables, amb parlaments caducats, amb tota la roda administrativa espatllada, no podrien donar un pas. I un obstant, caldrà donar-los puix que els problemes, i quins problemes! no tindran espera. Ara, volteu los d'homes que representin l'opinió total del país i que aquests homes treballin d'acord i tot canvia. Aquesta és la tesi al meu entendre salvadora per a la qual cal que els que sentin el pes de la responsabilitat des seus actes, treballin sense repos ni demai.

I consti que quan dic això, quan recomano pau, calma, comprensió, no vul significar confusions ni renunciés ideals de cap mena: vull dir només que la República i Catalunya no son propietat ni estan al servei exclusiu de cap partit.

En el numero pròxim

"L'Equilibre"

DEL NOSTRE IL·LUSTRE

COL-LABORADOR

M. Georges DUHAMEL

CLIMES I PERSONATGES DE LA NOVEL·LA FRANCESA ACTUAL

per J.-M. LLADO FIGUERES.

Es un fet curiós i significatiu que la novella francesa d'aquest temps descriu ambients miserables i sòrdids i existències medlores, inconscients o absurdes.

Un brevíssim i incomplet resum de les obres aparegudes a França del 1940 encà, ens demostrarà la influència que han exercit en el novel·lista, d'una banda, l'ambient d'aquesta època d'inquietud, d'angoixa, d'incertesa que, partint del 1918, arriba a l'hora actual; i, per l'altra, per la teoria de l'absurd i de la desesperança.

Abans de referir-nos a Jean-Paul Sartre i a Albert Camus, els dos escriptors francesos contemporanis més originals i representatius d'aquests corrents filosòfics incorporats al a novel·la i vulgaritzats per ella, parlarem dels climes i dels personatges estudiats i tractats per altres autor joves.

« Les impudents » de Marguerite Duras, es descabdella en una atmosfera trista i depriment: un grup de xicotets ganduls, de vida buida i sense sentit que, diu l'autor, « vivien en el desordre, i llurs passions donaven als esdeveniments més vulgars un calre tràgic que els treia l'esperança d'obtenir un dia la felicitat ». Aquest ambient mesqui abocà a l'aventura una noia jove que intenta evadir-se de l'univers irrespirable de la seva família, i que fins i tot es pensa d'aconseguir-ho però es troba que el seu amant és també un ésser menyspreable. Llibre cruel que, repetint el mot de Stendhal, « tantôt reflète à vos yeux l'asur des dieux, tantôt la fange des bourbiers de la route. »

I en « La vie tranquille », Marguerite Duras es complau també a descriure atmosferes irrespirables.

Raymond Guérin, escriptor de talent, ens conta en « Quand vient la fin », la vida secreta del seu pare; l'examina fredament i hom diria que és amb una certa complença que en retreu vicis i defectes. Sembla, tammateix, que Guérin, vol venjar-se d'un greuge rebut del seu pare. El llibre és trist i llegit amb angúnia.

I és també la història d'una trista i estranya família la que ens conta Dominique Rollin en « Les Marais ». Un pare cruel que maltracta els fills i que els fa viure en una mena d'illot separat del món exterior. Els fills s'en evadeixen i corren aventures, però finalment tor-

nen a casa on, malgrat la mort del pare, hi continua la vida trista i sense llum.

En « La resurrection des morts », Gabrielle Cabrin, influïda pel Cocteau d'« Enfants terribles », ens retrata una atmosfera oratjosa, i el mateix ambient velem en l'autobiografia, « Seule la vie », de Julien Blanc, i en l'obra de René-Louis de Foreta, « Les mendiants », història d'acció violent i desordenada, en la qual hi apareixen barrejats dos adolescents, dues dones un condemnat a treballs forçats evadit i un contrabandista.

« L'invitée », novel·la remarcable d'una escriptora de talent, Simone de Beauvoir, és el text monòton i sincer i amarg del que ha estat la nostra joventut de mobilitzables o de mobilitzats perpetus. Els herois masculins de la novel·la són homes sense esperança, intel·lectuals freds, deshumanitzats, que no creuen ni en el seu art.

També « Nuages dans la main », d'Alice Rivaz, ens pinta un món irrespirable; els dos herois són homes de voluntat feble que es deixen endur per somnis enganyadors. Fracassen, però, en les aventures que emprenen sota la inspiració d'aquests somnis, els quals no hauran estat més que « Nuages dans la main ».

En « Mille regrets », Elsa Triolet — que guara, ha guanyat el Premi Goncourt — ens evoca la duresa, les lletjors, els equívocs de la vida humana i acaba amb una reflexió sobre l'absurd de la nostra existència.

Georges Magnane ens descriu en « Les hommes forts » la figura d'un xicot físicament vigorós, al qual home creu aparentment capaç de menar una vida ardua i heroica, però que en realitat no és més que un home buit, covard i enamorat d'ell mateix. « La bête à concours », del mateix Magnane, així com « Si los » de Paul Gadenne, són dos testimoniatges de què l'ensenyament superior a França tendeix, per massa especialitzar, a deshumanitzar la joventut intel·lectual. Els estudiants treballen sense entusiasme, dissequen, comenten, analitzen i redueixen fredament els textos; i això en un ambient poc agradable i amb la convenció que no són més que « Bêtes à concours ». En aquest llibre llarg i minuciós que podríem qualificar d'històric car s'hi reflexa

un dels aspectes de la crisi general, hi desfilen noies i noies sense cor, vides sense objectiu clar i concret, drames lamentables, i així velem que un xicot fa avortar la seva promesa; que Françoise es casa amb l'esser menyspreable que ella no estima i que, en una trista escena, Saint Maury pega a Grandale.

També Roland Cailleux, un dels homes més lúcids de les noves promocions literàries ha tractat el tema de la joventut intel·lectual en « Saint-Gènes ou la vie brève ». Psicòleg, dotat d'un gran sentit d'observació, més que fets i gestos, evoca reaccions íntimes de tres joves aspirants a escriptors. L'un d'ells, després d'una vida absent de la realitat, mor als vint-i-cinc anys sense que ningú sàpiga ben bé de què; desapareix després d'haver vist com entorn d'ell s'apagaven una darrera l'altra les esperances. L'altre, s'esfuma també però moralment i s'acull a una vida d'embrutiment. El tercer, és un fracassat que se les dona de cínic, però que ni en aquesta comèdia triomfa. Tres homes freds, incapaços de viure i d'estimar, que escriuen per un sentiment d'orgull, amb l'afany de crear un món a llur imatge al qual els serà permès de dominar.

En « Que notre volonté soit faite », Jacques Perrin retrata un jove mestre comuniquant, relacionat amb una noia que mata a trets un traïdor al partit. L'heroi de la novel·la es cuida de fer desaparèixer el cadàver, i el posa damunt la via del tren. Ve la guerra i aconsegueix situar-se a la reraguarda. Durant els dies trágics del maig del 1940, cerca d'evadir-se d'aquella inquietud i d'aquella tristesa que plana damunt de França i s'en va al camp amb la seva amiga. L'obra acaba amb un confessional, amb la qual vol deslligar-se d'un passat que li dol.

Jean Biazat, professor i novel·lista, en la seva obra d'anàlisi psicològica « L'orage du matin », ens consta l'experiència d'un noi de disset anys, d'aquesta edat que — diu l'autor — és una de les pitjors de l'home, situada com està « entre les troubles nialseries de l'adolescència et l'orgueil des premiers amours ». L'heroi de Biazat és el reflexe d'aquesta inestabilitat psicològica. Un dia s'enamora, però aquest amor d'adolescència acaba en disputa i en odi. Jacques cau a les bres a mans d'una dona experimen-

tada la qual tracta de fer-li conèixer la vida tal com és. Aquesta dona té un amant que no consent el rival. Jacques es pega un tret, però no morirà sinó que, per contra aprendrà de viure.

René Laporte ens explica en « Les passagers d'Europe » el fracàs moral d'un xicot intel·ligent, víctima d'aquest sentiment d'amenaça, de pertorbació, de desordre moral que ha inquietat tants homes joves en els tristos anys que hem viscut. François Barné-t'heroi de la novel·la-marxa cap a Tunísia per a cercar-hi una estabilitat moral que tampoc no aconseguirà. En aquella civilització l'europèu no hi és més que un passatger. D'aquí el títol de l'obra.

Aquestes novel·les, diferents de tècnica i de tema, són conflictes entre adolescents turmentats i una societat que no els dona pas motius de fons, sinó més aviat de descoratjament, d'odi i de revenja. Lurs autors, joves tots, donen una visió sordida, i tammateix real, de la humanitat; ens platen éssers inadaptats i víctimes dels ambients on viuen i de la crisi moral que els afecta, poc o molt, a tots; víctimes d'aquest món en el qual hi trobem, massa sovint, al llà com de la Rimbaud « la mort sans pleurs, un amour désespéré et un jolli crime ».

I no són solament els autors francesos els que veuen i jutgen el món així. Els tres novel·listes nord-americans amb més personalitat i que disfruten d'una major audiència — Faulkner, Steinbeck i Caldwell — expressen també d'una manera clara i nua la brutalitat del nostre temps. En l'obra de cada un d'ells hi ha evidentment una diferència, però la filosofia és la mateixa: l'home viu en una nova Edat mitjana sense la fe. La civilització l'enfonza enloc d'alçar-lo i d'enriquir-lo, i l'home es troba sol, desmantelat, amb la seva pell, incapaç de viure i d'adaptar-se. Els llibres d'aquests escriptors són també plens de vagabonds, d'ombriacs, de dones de mala vida, d'idiotes i de folls. En descriure, però, tota aquesta humanitat amb un accent precís i fred, el novel·lista deixa endevinar l'angoixa que li produeix el tràgic destí de l'home.

Així com l'historiador és el novel·lista del passat, el novel·lista és l'historiador del present. Per la novel·la, més que per l'història erudita, hom arriba a revivir l'atmosfera d'unes èpoques i a discernir els trets psicològics dels homes que els han habitat i les han viscut. La novel·la actual reflexa les inquietuds, les crisis del nostre temps i ens en dona una tipus representativa: el Gilles — homme de vol-voitats, de vacil·lacions i de fracassos — de Drieu La Rochelle; l'Aventurier, de

— Perquè deuen dir-nos que som uns ben-pensants ?

— Deurà ésser perquè només pensem en els nostres bens.

Malraux; el per sonatge contradictori de l'obra de Montherlant; l'Antoine Roquentin, de Sartre; L'Etranger, d'Albert Camus; l'heroi de l'Apprentissage de la ville, de Luc Dietrich.

En efecte, l'amor dels homes d'avui és més físic que no pas sentimental — estem lluny del 1830 i del 1900; la gent jove parla més de vigor físic que de sensibilitat i de capacitat espiritual; l'infant d'avui salta a la joventut sense passar per l'adolescència; res no li és nou quan tot just apunta a la vida d'home i es llança, en tots els ordres, al viure perillosament del qual ens parlava Nietzsche. En la vida no topa més que amb decepcions, derivades dels egoïsmes humans i això fa que el d'una banda, vol veure les coses clares i no es deixa ensarronar, perquè ja no té res d'ingenu, de l'altra perdi la fe, i això porta l'home de l'amargor a la irritació, i d'aquí a la incoherència o a l'heroiisme. En el fons de tot això hi cova la desesperança.

Hom ha dit que una de les condicions principals de la joventut era l'entusiasme; avui podem dir que l'entusiasme s'ha perdut i que la rebeldia és un tret característic accentuat de la gent jove. Durant la nostra guerra lluitava, més que amb entusiasme per la pròpia causa, pel desig d'extermini de l'adversari. Hom acusa els altres de la pròpia dissort i, arribada l'hora, aquest sentiment es tradueix en agressivitat ferotge.

Vet ací la tònica d'aquesta època

que va del 1920 als nostres dies. Època de plaers i de nostàlgies, de desigs i de decepcions, de renunciàcies i d'heroiismes; època, sobretot, de violències, d'agitació, de moviment; el surrealisme, els ballets russos, Joséphine Baker, Charlot, Paul Wittmann, Uscuban, Trotzky, Mussolini, Hitler, el cinema, la ràdio, el futbol, el jazz, el feixisme, el comunisme... Desig de renovació constant que es manifesta no sols en la literatura, en la pintura, en la música, en l'arquitectura i en la moda del vestir, sinó també en el concepte de l'home, però que si en aquells aspectes ha fet progressos, en l'ordre moral no ha fet més que recular.

Hom pretén donar com a tipus representatiu de l'època present els homes forts i audaciosos, i de fixar com a mots i com a gestos del dia els del dinamisme i del swing, és a dir, l'acció directa i expeditiva i resolta solta. Però aquest és només l'aspecte extern que cobreix la trista realitat, a la qual caldrà posar remei si volem perfilar i no pas desdibuixar una mica més encara la personalitat humana.

La literatura dita de la desesperança no ha ha de contribuir, doncs, a accentuar la caiguda, la dissolució de l'home, ans bé, en mostrar-li l'aspecte tràgic de la vida, ha d'esforçar-se a indicar-li els camins més aptes per a alliberar-lo de les servituds que aquesta comporta en tots els ordres.

J.-M. Lladó FIGUERES.

(Seguirà).

MESTRE POMPEU FABRA

Doctor "Honoris Causa"
de la Universitat de Tolosa

El 5 de juliol, al nou amfiteatre de la Facultat de Lletres de la Universitat de Tolosa del Llenguadoc, Pompeu Fabra, president de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, fou proclamat i investit doctor « honoris causa » de la mateixa universitat. El professor de la Facultat de Lletres, Joseph Sebastià Pons féu l'elogi del nou doctor, al qual el rector Dottin imposà les insignies. Fabra respongué amb un court parlament.

L'acte no fou un acte banal i merament oficial; fou una cerimònia correcta, però no pas encarcarada. Un gran amor ho emplenava tot i surava per damunt dels detalls i animava a tots, mestres i assistents a la investidura. Hi eren nombrosos els catalans residents i exiliats a Tolosa, i els tolosans amadors del llenguatge i les tradicions del país. « Els Segadors », tocats per la orquestra en acabar el discurs del Rector, abans del remerciament del Mestre Fabra; les anècdotes sobre la repressió de l'us del català a les escoles de Barcelona, i àdhuc a l'Institut Francès durant la recreació dels infants; els bons desigs i la memòria dels anys d'autonomia de la Universitat barcelonina; la certitud de la represa de les relacions culturals entre Barcelona i Tolosa en data ignota encara que pròxima, tot emocionà l'auditori. Però l'emoció màxima sabé fer-la sentir Josep Sebastià Pons en el seu discurs. Pons, fill d'Illa de Tet, poeta català delicadíssim, és el professor de Literatura hispànica de la Facultat de Lletres; té fama d'home d'emocions contingudes, de fredor aparent. Però en representar la cultura francesa i la Universitat llenguadociana, el fer la crítica i l'elogi del màxim exponent actual de la llengua i la cultura catalanes a l'exili, donà lliure espai als seus sentiments de català, de poeta i d'amador de la llibertat i de l'esperit de Catalunya. Sense barroquismes, sempre digne i serè, ens féu viure els seus anhels en pro d'una llengua que és la nostra i la seva, li augurà un pervindre gloriós i féu veure com de l'amor que, com ell i tots els catalans, sent Pompeu Fabra pel llenguatge matern, aprés d'infant i perfeccionat tossudament tota la vida, n'ha sortit l'obra remarcable del nou doctor « Honoris Causa », que veritablement assenyalava la plenitud del català com a idioma de cultura segur, indici d'una realitat nacional. Pons fou interromput moltes vegades en el curs del seu parlament pels aplaudiments de l'auditori, que picà de mans amb gran entusiasme quan aquell hagué acabat.

Els cinc dies que Pompeu Fabra ha romàs a Tolosa no han estat certament per ell jornades de repòs. El vi d'honor a la sala del II-lustres del Capitoli, amb mots de Jean Cassou i de l'alcade Badiou; la visita a l'Institut d'Estudis Occitans; la sessió dels intel·lectuals catalans al Centre Tolosa-Barcelona, per a discutir els mitjans tendents a rehabilitar el català, ara tant malmès a la nostra terra, quan tornem a casa; el festiu basco-català; la recepció al Casal Català, en unió del ministre basc De la Torre; el lliurament de les signatures dels catalans de Tolosa amb dues belles aquarel·les de Camps Vicens i Angel Ferran; la recepció a la redacció de « La victoire » i altres festes de caràcter íntim, res no hafadigat ni ha minvat el bon humor del gran patrici. Tal com els curts moments de repòs i esplai es plau en contar-nos dites i anècdotes, en les quals resta evident com sempre s'hasentit obligat envers la seva terra i la cultura catalana, tot fa esperar que la seva carrera no ha acabat, que per molts anys el tindrem amb nos altres, per a presidir-nos i guiar-nos en el redreçament del nostre saber i de les nostres institucions d'ensenyament.

Mestre Fabra: fruiu per molts anys aquesta glòria legítima que amb tanta bonhomia sabeu suportar, i que tant dignament i amb tant esforç haveu guanyat!

J. M. B.

A POMPEU FABRA

Els vàndals de Ponent canten l'eufòria i han instaurat la llei del que és més fort; a cada pas fan cendra de la Història, però el Verb, catalans, és la Victòria més enllà de la vida i de la mort!

Hans esventat les cendres en la guerra, canons i lleis i forques a desdir; per sota els peus ens ha mancat la terra, però el Verb, catalans, ningú l'aterra ni força humana de poder-lo occir!

I quan arribarà la deslliurança alçarem en senyal de retrobança un grand Arc de Triomf, immens, superb, pel Mestre que ens ha dut, amb gran fermança, sobre les rutes immortals del Verb!

Julia GUAL

CRITICA DE LLIBRES

per Anna M. SAGI

Jean-Albert SOREL - « Le Calvaire » (1940-1944), Editions Sequana. - Paris.

L'endemà de la gran crisi que ha commogut França durant quatre anys, Jean-Albert Sorel ha volgut dedicar-li un llibre. Abans d'emprendre la reconstrucció, i per a reconèixer els errors del passat, convé estudiar l'estat d'esperit dels francesos durant l'ocupació i la seva evolució en la tempesta. El còlogia nacional.

Les sofrències i els insults que França ha sofert, les que li han infligit els dirigents del Reich i les qual li han vingut dels governs de Vichy, han fet que, per reacció,

Frància s'esforcés a tornar a ésser el que era. Si França aparegué, durant unes setmanes, com si hagués rebut un cop de mall, si ha aparegut confosa i desfigurada, és perquè havia estat mal preparada en l'espai de temps que va d'una guerra a l'altra, a afrontar la dura prova.

Feixisme alemany, Revolució nacional: vet aci les dues cadenes. El cas Laval, el cas Pétain, el cas Maurras. Heus aci el procés dels que cregueren dominar França i que reeixiren, un instant, a dividir-la. El Gaullisme, la Resistència: vet aci els fonaments damunt dels quals els francesos poden alçar la seva Lliberació. I l'autor d'aquest interessant llibre ens mostra el primer aplec entorn del General, en una cambra d'hotel a Londres; la primera formació clandestina; els primers « parachutages »; l'inici del que Kessel nomena « la guerra de les ombres ».

Resistir... En un amagatal d'Alguesmortes, aquest mot ha estat gravat per una disortada que hi va morir de misèria però que no renegà de res; gravat amb una agulla, visible després de segies.

Per a poder parlar com a gran potència, per a assajar de crear un món estable damunt dels principis humans que han estat la seva raó d'ésser, França, durant quatre anys, ha ofert la imatge d'aquesta fanàtica i ha gravat el mot en el seu propi cor.

EL MOLÍ D'ALFONS DAUDET

per Ferran CANYAMERES.

Al vent de les ales del molí de Fontvella el nom d'Alfons Daudet va volar molt amunt. Les seves «Lettres de mon moulin» li marcaren la ruta de la celebritat.

Després d'una temporada en lluita grisa a París, fou amb l'esperit decalcut que aquest escriptor tot sentiment i poesia va tornar a la Provença en cerca de llum i de pau camperola. Seguint la carretera triomfal romana que va d'Arles a Baux, va aturar-se a la finca dels Montauban, mig mas i mig castell, entre codines polides pel temps i pins d'un ver verd d'ampolla. El paisatge rostit pel sol era el paradís dels llangardaixos i de les sargantanes, amb moles d'espigol, farigola, romaní i argelagues. Els ocells hi passaven molt alts i els conills hi menaven una vida contemplativa.

Uns quants molins de vent que es movien mandrosament en la bromitja cridaren de seguit l'atenció del poeta. Dal d'un pujol molt pelat n'hi havia un en l'abandó. Semblava un monjo solitari, els braços com implorant al cel. Alfons Daudet el va adoptar i a la seva ombra va amparar-se d'aquella natura de la qual havia desertat. Allà va guarir-se de París i dels seus neguits; allà va aspirar a pler tota l'essència de les comalades provençals.

Segons explica en el seu llibre «Trente ans de Paris», aquest molí llader estava fet una ruïna, amb el braços romputs, inútil com un poeta, mentre al seu voltant la molinaria prosperava, giravoltava sense parar. En el cervell de Daudet, inquiet i viatger, el molí excitava records de passejades per mar, de nits passades en un far, d'illes llunyanes... Hi somniava durant llargues hores, fins que el sol s'amagava darrera els turons. Estimava aquest molí pel seu aspecte llastimós, pel seu caminal esborrat en l'herba, per les plantes aromoses d'entre les roques i pel respeljo del davant on li plaïa d'empoltronir-se arrezerat del vent, mentre un conill fugia o una serpeta s'arrossegava als seus peus. Entretant el fustam del molí cruïxa al buf del mestral i les ales esbalandrades gemegaven de vellúria.

Sovint la fantasia de l'escriptor s'esbargia en excursions per la contrada cinc o sis companys que sabien riure de ton cor malgrat llurs

barbes d'apòstol. Anaven a Mailana, el poblet de Mistral, a l'altra banda de les crestes rocoses de les Alpilles; a Arles, a Avinyó, camps camps a través, aturant-se pels hostals o al tombant d'un camí per allegrir-se llurs obres al cant de les cigales o per a contemplar, planúries enllà, una línia d'un blau més pur, el mar.

— Poetes, vaja! — exclama Cornille, l'hostaler. — Aquesta mena de gent a la qual li plau de somniar entre ruïnes al clar de lluna.

Tot acatava amb un ball improvisat, una farandola, fadrins i donzelles en roba de treball, recorda Daudet. I si alguna vella remugadora d'oracions criticava l'alegria d'aquella colla d'avalotadors, el bell Mistral, arrogant com el rei David, li deia, de dalt de la seva grandesa:

— No us hi amoïneu, bona dona! Als poetes tot els és permès.

I confidencialment, picant l'ullet a l'àvia que s'inclinava, respectuosa, enlluernada, el gran poeta afegia:

— Nosaltres som aquells que fan els salms.

«Després d'aquestes lliques escapades — diu Daudet, — que n'és de bo de tornar al molí per a reposar en l'herba i pensar en el llibre que dataré de la meua ruïna d'ales mortes, bo i fent-hi sentir el brum que em resta a les orelles d'aquests cants, d'aquestes rialles clares, d'aquestes llegendes fantàstiques, com també el reflex d'aquest sol i el perfum d'aquests turons ressecs.»

Alfons Daudet havia tingut l'intenció de comprar aquest molí. El prestigi que ell li ha donat l'ha integrat a la seva glòria i no es pot evocar l'autor de «Tartarin de Tarascon» sense pensar en aquesta silueta retallada pel temps i encara besada per l'aire flairós.

Moltes vegades, travessant la Provença, ens havia entrat la damera de visitar-lo, de conèixer aquells indrets en els quals la cabreta del senyor Seguin, i moltes altres figures dels contes d'aquell que les ha immortalitzades, encara sembla que hi voltin per obra de la naturalesa i pel respecte dels homes, sense qual cosa no hauria sigut possible de conservar aquells paratges en el mateix estat de bellesa salvatge que inspirà a l'autor de «La Nabab».

Daudet és un dels literats que més ens ha captivat per la seva acuitat d'observació i per la vivacitat expressiva del seu estil. Les seves obres ens han fet estimar la seva vida i la seva terra, la seva terra que és també la de Paul Arène, el contista de prosa frescal que, no sense raó, molts comparen a la de Daudet. Terra de Frederic Mistral; terra on Petrarca, a l'ombra dels xiprers, composà sonets en honor de la bella Laura de Noves; terra on l'esperit de Nostradamus, l'astròleg de les prediccions meravelloses, resta latent en l'ànima immutable del paisatge i del cel clar, escombrat a tot hora pel vent de nord-oest.

Pel juny de 1935 fou inaugurat el museu d'aquest molí i, aprofitant els actes que varen celebrar-s'hi en memòria d'Alfons Daudet, varem pujar als turons de Fontvella, al cor de la Provença senzilla i perfumada, sense gales ni pretensions, ennoblida per la història i per la seva harmonia patriarcal.

Els monuments, que el bon atzar sembla haver volgut conservar per tal que es pugui tributar un homenatge als avantpassats, representen un testimoni que es perd en la fosca del temps. Més afortunada que la ciutat d'Arles, que ha romangut sota el seu aspecte de capital romana, Fontvella va acollir-nos amb vestigis prehistòrics. Delxada entera l'atada de Montmajor que domina el planell del Castellet, d'una bellesa desoladora que es pot comparar a la de la landa bretona, ens sorprengueren hipogeu, tombes i més tombes en la roca que constitueixen el més antic tresor arqueològic de la regió. Buidades i aixamplades cap a la base en forma de quilla de vaixell trabucats, s'obren damunt de la terra per una escala feta en la pedra.

Després d'haver passat pel mas del Castellet, en el qual la tradició situa el drama «L'Arlésiana», s'arriba a la torre dels abats de Montmajor, origen del poble de Fontvella. Les casetes blanques, coronades de pergoles florides, d'un to càlid, s'apiloten entre la torre i el pujol dels molins cantats per Daudet.

Al peu d'aquest pujol, partit per una carretera vorejada de pins seculars, s'albira un aqüeducte romà. Continuant cap a Baux, un costat de la pedrera explotada en

l'època romana, conserva, en forma de baix relleu, un altar que aguanta una gran conquilla tallada en la roca. A Baux, carretons tortuosos amb arcades que es desplomen. Per les finestres amb barrots en creu, i peis esbaldrechs, es descobren panorames inesperats damunt de la plana d'Arles, dels turons de Fontvella i de la Camarga.

A aquests llocs d'enlluernadora bellesa la societat d'amics dels molins d'Alfons Daudet hi afegí un nou monument que deu el seu neixement al gran novel·lista, el qual feu entrar el turó dels molins al jardí de les lletres franceses. L'escriptor i aquest turó perfumat de farigola i d'espigol han esdevingut inseparables. La poesia ha enallit aquest recó de rocam que li era una pàtria, tal com declara en un dels seus llicres.

Deis tres o quatre molins ruïnats que crestegen els mamellons que envolten Fontvella, el de Sant Pere, solitari dalt del tossal pelat, avui resulta al més conservat, amb una part del teulat i del rústic mecanisme en bon estat. Document únic i monument a la vegada, als seus peus, al fons d'una rasa ampla i rocosa una salta trespolada amb blocs de pedra, i un terrat que abans servia per a assecat el blat, formen un deliciós indret per a prendre-hi el sol. Lloses blanques, parets emllanquïnades, una porta de batent feixuc i finestres amb reixa. Autògrafs, lletres, proves d'impremta, manuscrits amb correccions de la muller de Daudet, reproduccions, fotografies i gravats permeten de fer-se una idea de la personalitat d'aquest autor i representen, pel que fa referència a la seva sensibilitat, als seus mètodes de treball i al seu caràcter, una documentació de primer ordre.

Aquestes col·leccions són completades amb una selecció de caricatures de l'època, d'articles de diaris, de crítiques i de notes sobre les obres que el situaren en el medi literari on va viure. Al costat de tot això, pintures de qualitat, més fotografies i més gravats antics, fan revivre aquell lloc que va conèixer Daudet quan els molins encara tenien ales.

Entorn del moll, l'ànima de la Provença que nosaltres havíem copiat en les obres d'aquest literat l'hi lumina amb la representació de « L'Arlesiana » i amb la reconstitució de vells costums de la contrada: cors, danses, farandoles, el carro de Sant Eloi, les evolucions de ls cavallers guardians dels pasturatges de la Camarga, la cursa

de braus, i la veu d'Eduard Herriot que es confonia amb la d'aquells que parlaven en provençal o en un francès barbar, fregat d'all, com diria Daudet.

Mentre el gran polític i home de lletres, aleshores Ministre d'Estat, parlava a la multitud; mentre feia volejar per l'aire i amb art retòric l'esperit del poeta, l'orador donava la impressió d'un moll que convertia, — en un polsim fi que aflojava el cor de tots els presents, com passant-lo per la tramuja, les llavors que Daudet s'havia emportat d'aquella terra sonora i rutilant per a fer-les germinar a París; per a infiltrar, en la vida dels seus lectors, tota la gaia frescor d'uns paratges amb flaire de tosc esclarissat, de brisa de mar, manyaga de vent obstinat i ardència de sol.

Els braços d'Eduard Herriot es movien com dues ales, la seva corpora barrava la porta del moll i el seu cap semblava tallat en fusta

d'un dels xíprers que en aquest país envolten les hortes per a protegir el planter del buf del mestrall. El fum de la seva pipa s'esvala de seguit com la boirina que el Roine porta ancora al seu lloc alguna matinada. Provença avall, cap a mar, van les algues d'aquest riu sense la impetuositat amb la qual corren en passar per Lió, com si tinguessin pressa de brillar al sol, d'acompassar llur remor a la vibració de les cigales.

L'aire, la llum, la llançor dels magos, el color dels vestits, tot vibra, tot té un so de timbal i de flabiol. L'aigua, la gent, les bèsties, les veus, tot hi és més calmos. Per damunt de tot això passa el mestrall, planes i muntanyes enllà, transmetent a altres vents l'encis d'aquesta terra, de la mateixa manera que el vent de la celebritat, partint de Fontvella, de dalt del turó, bo i fent cruixir les ales immòbils del seu simbòlic moll, ha fet córrer món enllà el nom d'Alfons Daudet.

INTRODUCTION AU THÈME DE LA CONFÉDÉRATION HISPANO-FRANÇAISE

per Nicolas M. RUBIO.

La guerre civile de 1936-1939 n'a pas réussi, en fin de compte, à modifier les conditions fondamentales de la politique extérieure de l'Espagne.

Le Gouvernement du général Franco avait périlleusement divagué dans les régions de l'Axe. De cette divagation, l'Espagne phalangiste avait prétendu faire sa politique étrangère. Elle avait adhéré au Pacte antikomintern gratuitement, lorsque la victoire de Franco était déjà acquise, au printemps 1939. Plus tard, Madrid envoyait son ministre Serrano Suñer rejoindre les signataires de ce Pacte, à Berlin. Le Gouvernement Franco dénonça l'Angleterre et la France comme étant les ennemis du progrès de l'Espagne, et le Caudillo rencontra Hitler et Mussolini au moment de leur triomphe.

Toutefois, les événements, toujours les maîtres, n'ont pas permis une continuité de cette politique espagnole. Ils ont contraint le Gouvernement Franco à reconnaître comme la seule politique étrangère nécessaire à l'Espagne, celle de l'entente avec les démocraties victorieuses, c'est-à-dire celle des démocraties de l'Espagne, celle de la monarchie constitutionnelle d'Al-

phonse XIII, depuis les accords de 1902, 1904, 1907 — lors de la rencontre hispano-franco-britannique à Carthagène — en passant par le Traité franco-espagnol de 1912 au sujet du Maroc; celle de la IIme République Espagnole; celle des Gouvernements de la Catalogne et du Pays basque, avant, pendant et après la guerre civile et, aujourd'hui encore, celle de tous les démocrates espagnols, successeurs éventuels du Gouvernement Franco; des républicains constitutionnels, des Catalans et des Basques promoteurs de la jeune Confédération Hispanique et, sans doute aussi, celle des monarchistes libéraux qui appuient le comte de Barcelona.

La juste fierté que nous, démocrates de la Péninsule, ressentons à voir ainsi reconnue notre clairvoyance par un vainqueur qui ne le fut guère que sur les champs de bataille (car en politique intérieure, il se voit aussi forcé à mettre un masque « démocratique ») ne peut s'épanouir dans la joie. Trop de sang, d'horreurs et de haines ont accompagné l'inutile victoire de 1939. Et puis, nous savions trop avoir eu toujours raison pour goû-

ter qu'on veuille maintenant nous l'accorder. C'est avec gravité que nous nous préparons à reprendre le chemin de toujours. Nous ne voulons pas nous considérer satisfaits de notre triomphe. Nous ne songeons qu'à le servir.

Or, l'une des parties les plus importantes — l'essentielle peut-être — de la politique espagnole d'entente avec les grandes démocraties mondiales reste, pour le Catalan de l'Espagne que je suis, la coopération avec la France.

Il nous est impossible d'imaginer, pour la Catalogne, d'autre politique extérieure que celle d'un accord profond et durable — plus que cela, définitif — entre l'Espagne et la France. Toute nation est tenue de respecter sa propre nature et ses propres intérêts. Nos intérêts ne peuvent pas s'accorder avec l'existence d'un tiraillement quelconque sur les Pyrénées. Aussi longtemps que la Catalogne sera sollicitée par un « centripétisme » espagnol, ombrageux par rapport au « centripétisme » français, nous, Catalans, vivrons mal à notre aise.

Par contre, une politique d'accord franco-espagnol, vraiment menée jusqu'à ses conséquences les plus heureuses, serait susceptible de placer la Catalogne dans une position de trait d'union, existant par lui-même, exerçant une fonction distincte et, par là, fournissant au patriotisme particulier des Catalans, un rôle unificateur de haute classe.

Sans vouloir en aucune manière confondre les deux cas, nous songons à celui de l'Andorre, qui doit son autonomie politique et le droit à l'usage officiel de sa langue catalane (que l'Espagne franquiste a été obligée de respecter chez les Andorrains) à l'existence d'un accord hispano-français pour faire de ce pays un protégé des deux puissances. Ce n'est là qu'une ébauche de ce qu'une Catalogne, trait d'union entre l'Espagne et la France, pourrait être au cas d'une entente définitive des deux États latins.

Aussi, lorsque le retour naturel de l'Espagne démocratique à ses amitiés démocratiques mettra au premier rang la question des rapports amicaux entre l'Espagne et la France, beaucoup de Catalans ne nous contenteront pas d'une vague action sentimentale en ce sens. Nous dépasserons volontiers le stade de l'amitié et nous poserons politiquement le problème de la Confédération.

“CAHIERS DU SUD” DEDICARA UN NUMERO A CATALUNYA

« Cahiers du Sud », la prestigiosa revista literària, editada a Marsella, que ha publicat numeros especials sobre temes tan interessants com « Le théâtre elizabethien », « Le romantisme allemand », « Message actuel de l'Inde », « L'Islam et l'Occident », en prepara un sobre Catalunya. M. Pierre Rouquette, el distingit escriptor francès, occitanista i catalanista, i col·laborador de « Per Catalunya », ha estat encarregat de preparar-lo. M. Rouquette és un gran coneixedor de les nostres coses i estima la nostra terra. Forma part del Comité Pays-d'Occident, de l'Institut d'Estudis Occidentals i s'ocupa de crear a Marsella el Centre Provençal d'aquest Institut.

El numero de « Cahiers du Sud » dedicat a Catalunya publicarà estudis d'escriptors catalans i francesos, competents en cada matèria, sobre Historia de Catalunya, Llengua catalana, literatura antiga, Renaixença, Verdaguer, Maragall, Literatura moderna, poesia, prosa, novel·la, teatre, arts, musica, tradició, científica, Universitat, Dret i ciències polítiques, folklore musical i cançons populars, humor català i estudis sobre el Rosselló. El numero formarà un volum de 400 pàgines, i donarà un panorama complet i vivent de la nostra Pàtria.

« Cahiers du Sud » és la més representativa, la més sòlida i la més ben orientada de totes les revistes que es publicuen a França.

No és pas una publicació nova. Ja té més de vint anys. L'any 1913 un grup d'alumnes de l'Institut de Marsella fundà una revista mensual que duia el títol de « Fortunio », la qual publicà uns pocs numeros abans de la guerra del 1914 i no es distingí gaire de les habituals revistes de col·legials. Hi havia, però, dos dels seus creadors i impulsors que havien de deixar-se endur després pels camins de l'art i de la literatura: Marcel Pagnol i Jean Ballard.

La publicació de « Fortunio » cessà en esclatar la guerra i fou represa l'any 1920. Era aleshores una petita revista local en la qual hi col·laboraven joves escriptors com Gaston Mouren, Gabriel d'Aubarède, Marcel Brion, que després emprarien camins diversos. El domini de la poesia, que més tard havia d'ésser el dels « Cahiers du Sud », fou explorat en l'equip de « Fortunio » per un jove altament dotat Louis Brauquier, el qual a través de « L'au delà de Suez »

i de « L'eau douce pour navires » posà a la llum un lirisme nou de les coses de la mar. Un altre escriptor dotadíssim, Gabriel Audisio, feia l'aparició en aquell medi intel·lectual.

L'any 1923, Marcel Pagnol marxà a París per a consagrar-se al teatre del boulevard i deixà a Jean Ballard la responsabilitat de la revista.

Per aquell temps, Léon Gabriel Gros, químm de l'Institut de Marsella, es presentà a Fortunio i inicià un cercle vers certs moviments inconeguts a províncies. Gros introduí a la revista l'home que havia de fer-hi una veritable revolució i que havia de crear « Cahiers du Sud », l'any 1925. Aquest home era André Gaillard.

André Gaillard, originari de La Rochelle perresident a Marsella, era un dels pocs homes de províncies al corrent dels moviments literaris parisenços. Fou el primer que tractà de la literatura dita d'avantguarda. Gràcies a André Gaillard naixien els « Cahiers du Sud », l'any mateix que André Breton i els surrealistes llançaven de nou un moviment romàntic. Al marge del surrealisme, els « Cahiers du Sud » foren un instrument eficaç i potent d'aquella generació, tant per la seva llibertat, més gran encara que la de les revistes de París, com per les obres que publicava i per la posició que havia de definir en el numero « La poésie et la critique », aparegut el desembre del 1929. André Gaillard descobria i aportava nous valors a la revista. La seva tasca era eficaç i intel·ligent. Però aquell mateix any André Gaillard moria. La pèrdua era sensibillíssima per a les lletres franceses. L'esperit de l'autor de « La terre n'est à personne », flota encara damunt les pàgines de « Cahiers ».

Del 1930 ençà « Cahiers du Sud » han servit, d'una banda, la poesia, i de l'altra, un cert humanisme. No han estat simplement una revista literària, sino l'instrument de creació d'una cultura. La generació de poetes mediterranis i tots aquells intel·lectuals que, com els catalans, treballen per la Pàtria mediterrània (segons expressió feliç de Gabriel Audisio) deuen molt a « Cahiers du Sud ».

El numero que dediquen a Catalunya i que sortirà a mitjan agost serà un altre pas, i d'importància, per a la realització del destí que lliga les dues cultures.

ELS ARTISTES CATALANS

~~~~~ vistos pels critics francesos ~~~~~

Louis V. MOLNE, "Peintre interieur"

Sota aquest títol el distingit escriptor francès M. Armand Lunel ha publicat a « Notre Cité » de Montecarlo, un article sobre el nostre estimat amic i col·laborador, el pintor català Lluís V. Molné. Diu així :

Lluís V. Molné

« A la part alta del Principat de Mònaco, llindant a Beausoleil, hi ha, com a Montmartre, una Place Clichy, i al darrera d'aquesta plaça una xarxa de carrers costeruts que porten noms de flors : Rue des Roses, rue des Lilas, rue des Ceilleis, rue des Genêts, rue des Géraniums, rue des Violettes... Situat damunt del Beach ple de sol, i una mica separat dels grans hotels i del Casino de Montecarlo, és un barri popular i tranquil, ple d'encis familiar i banyat en una lum un xic més opaca. Bric-a-brac, entre botigues humils, tavernes ensopides, adroguers, i tallers d'artisans modestos, hi ha, en els pisos alts, més aprop del cel, dos o tres tallers de pintors moderns. És en un d'aquests tallers del petit Montmartre monegasc on hi treballa Lluís V. Molné.

Nascut a Barcelona el 1907 en el si d'una família de novel·listes i de poetes catalans, Lluís V. Molné ha estat temptat per a literatura, pel teatre, pel cinema, pero ben aviat ha comprés que el seu « dimoni » era abans que tot i per damunt de tot el de la pintura. Exiliat a França l'any 1939, després de la caiguda de Barcelona, i impossibilitat d'ana a Colòmbia on ell volia anar, un bon dia picà amb una agulla damunt del mapa de França i aquest atzar el portà

l'any 1942 a Mònaco a viure al fons de la rue des Géraniums !

Es sempre una forta responsabilitat per a un artista jove de venir a França després d'haver crescut a Barcelona. A causa de Picasso, evidentment ! Ja no voldria pas confondre un pintor-que té justament com a qualitats natives la modestia i la discreció-evocant, al costat d'ell, el seu il·lustre compatriota ; no obstant, crec que cal remarcar que Molné és Espanyol i, més exactament encara, català. Un cert esperit d'allà baix, una febre ardent i continguda, una passió diguem-ne brutal i, a a vegada, silenciosa, vet aci, al meu entendre, l'essencial del seu dinamisme, d'aquesta empenya que el porta d'un salt cap al mon exterior i, de sobre, avans d'arribar a l'objectiu i per una mena de penediment, es trenca, torça el camí i retorna en sentit invers, obligant així l'artista a tancar-se en el seu somni interior.

Es difícil, en aquestes condicions, de negar la simpatia, en certa manera natural, de Molné per al surrealisme. En tenim la prova en el que jo anomenaria

« la punta extrema de les seves realitzacions », quan el treball del més secret i profund del seu esperit condueix, damunt del paper, a aquest guaixos, la majoria dels quals no son més que cartes de jugar, on s'hi veu la simplicitat ingènua, la llibertat i la frescor d'un joc pur de la imaginació. Aci, l'expressió « couler de source », a propòsit de l'obra, s'imposa totseguit i reprén el seu sentit exacte i fort.

Pero, en general, Molné no va pas tan lluny i, parat, a mig camí del somni i de la realitat, tradueix damunt la tela un mon propi, teixit de records d'adolescència ; visons on la sensualitat resta trista, i lentament recompostes, restituides per la meditació ; « toreros », guitarristes, acrobates, dones nues, el rostre de les quals reflexa el sentiment doloros de la vida. Tot en les teles de Molné resta interior ; àdhuc si es tracta d'un paisatge. I la llum també, perquè mai no és distribuïda des de fora i sembla haver oblidat la seva font solar. Surt de cada un dels objectes amb un color propi. Es també una llum interior. »

« Espanyola al balcó »,
per Lluís V. Molné

Nu, par Riba-Rovira

Francesc RIBA-ROVIRA

El distingit crític d'art, M. Petinsné-Gresse, ha publicat al prestigiós diari parisenc « France au Combat », aquest article sobre el nostre amic i col·laborador, el jove pintor Francesc Riba Rovira :

« Enfin un jeune peintre qui paraît devoir tenir ses promesses ! Et combien je comprends l'enthousiasme de Gertrude Sten qui s'écrie :

— Je suis fascinée. Ce jeune a sa faiblesse et sa force. Sa force le poussera dans ce chemin. Je suis fascinée et c'est pourquoi il est le jeune peintre dont j'avais besoin.

« Riba-Rovira a 28 ans. Son histoire est celle de tant d'autres jeunes gens entraînés dans la tourmente d'une période cruelle et négative sur le plan spirituel. Pour lui, le drame fut complet : à 20 ans, il travaillait aux Beaux-Arts, à Barcelone. La guerre civile bat son plein, l'exil suit ; camp de concen-

tration, évasion, Gestapo, prison, évacuation, de nouveau exil, traqué... Et cela un plasma déformant s'étirent ou se pendant huit ans. Ces huit ans furent-ils perdus pour le jeune peintre ? Je ne le crois pas. Il a été marqué par la souffrance et le drame qu'il a vécu donnera plus de force à son œuvre futur.

« De tels arrêts, l'exil, une inquiétude permanente, ont été à la base des chefs-d'œuvre de Soutine. Une œuvre sereine est également le prix d'efforts tenaces, de tourments et de douleurs.

« Sérénité et drame, telles sont les impressions qui me paraissent se régager de la première exposition que fait Riba Rovira à la galerie Roquepine (qui doit être félicitée pour la révélation et pour la présentation).

« Dans ses figures, Riba Rovira fixe l'impassibilité d'un visage, retrouve une pose, une attitude du greco dans son autoportrait, impose à ses personnages des attitudes hiératiques.

« Tous s'anime, au contraire, dans les paysages. Les maisons vues à travers

courbent, les cheminées tendent vers vous leurs goulots colorés.

« Le tout est orchestré en un espèce de ballet baroque. Les arbres, l'eau de la rivière participent au concert.

« Les natures mortes composent une partie importante de l'exposition. Comme dans le paysage, l'objet est déformé, ramené à ses dimensions musicales. Mais ici, les règles que s'impose le peintre sont plus strictes. Le sujet ne devient définitif que lorsque — après une série de croquis — il répond à son sentiment intérieur de composition. Sentiment suggéré, qui correspond à un sens géométrique. N'est-ce point la meilleure façon de retrouver le nombre d'or ?

« La couleur est retenue et sobre.

« Dans ses dessins, Riba Rovira s'attache au rythme et à la forme par des moyens simples et précis. Il restitue la valeur picturale d'une main, adopte les leçons de perspective de Picasso, pense à l'arabesque qui se déroule au long du corps humain aussi bien que dans un paysage.

« Certes, on ne peut dire que ce soit là une œuvre aboutie.

« Heureusement ! J'ai déjà dit que Riba Rovira avait 28 ans. Il a comme titre de gloire d'avoir été refusé au dernier Salon d'Automne. Il est encore sensible aux influences : exemples féconds, car son instinct le conduit vers les maîtres authentiques.

« Il a une autre qualité : il est modeste et parle de son travail qui le passionne avec simplicité. Sa première exposition est un gros succès. Inutile de lui crier gare. Sa personnalité qui se révèle ici le garantira des entraînements mondains et ses prochains travaux révéleront, sans aucun doute, une œuvre méditée et sensible. »

LA LLETRA MISTERIOSA

(Ve de la pàgina 9)

— Estigueu convençut que jo traduiré la lletra del meu compatriota amb tota sinceritat, digui el que digui, sense comentaris ni interpretacions falses. Doneu-me-la i sortireu del neguit.

A la vida n'he vist de tots colors i no hi ha res que pugui fer-me pujar el vemmell a la cara. Cuiteu a mostrar-me la lletra. Després del que me n'heu dit, hi estic fortament interessat.

— Estigueu convençut que jo Paulet. I d'un salt anà a cercar la lletra al fons de la maleta.

Però Joan Paulet no la trobava. Cercà inútilment per la maleta, buidà i regirà les altres. Ende-bades. La lletra misteriosa s'havia fet fonedissa.

- El Misticisme d'Estat -

per Ramon XURIGUERA.

Allí on acaba la llibertat, comença la misèria moral de l'home. Una misèria, sovint sense contrapartida econòmica, mirallet que els aventurers de la política fan passar pel davant dels ulls de les multituds necessitades per tal de portar-les sense obstacle a l'abandó dels seus drets.

En tals temps, la paraula deixa d'ésser una expressió de fe, la consciència declina el seu discerniment de la justícia i esdevé un motiu d'escarni, la contracta perd el seu valor de compromís i el respecte, aquest alt triomf de l'home, roda per un pendis de baixeses que l'esborra com a factor de relació.

Oposant-se a aquest món de dades ideals, s'aixeca un univers realista. El desinterès de la filosofia deixa pas a la concepció materialista, i l'examen lliure de la història es transforma en un determinisme sectari de premises unilaterals. Al reialme dels principis s'hi oposa el vigor d'un practicisme àvid d'efectes immediats. Res no compta si no és l'utilitarisme descarnat amb desmerit de les nocions afectives. Prosperen les opinions de certs tractadistes que avantposen la violència a la llei, que sotmeten l'home a l'Estat i que atorguen a la fe cega les virtuts que neguen a la investigació. Maquiavel, és elevat al rang d'oracle, del qual, els mateixos que l'exalten, obliden massa sovint que si bé ha ensenyat als tirans la manera d'emparar-se del poder, també ha indicat als pobles com es fan caure els tirans.

En aquesta atmosfera de descrèdit de les valors de l'esperit, el perjuri pren to d'oportunitat, i l'engany i la deslleialtat són jutjats com a grans virtuts polítiques. Semblant clima de la vida pública, penetra en els costums familiars, i aquest llarg passat d'esforços i d'atnegacions que segons escriu Renan és la substància de l'home i el bagatge de la col·lectivitat, cau en un terreny de sorres movedisses on cap norma no és estable, on la por reemplaa la justícia i el caprici l'equitat. Assal·tat per la desconfiança, l'home adopta la immoralitat — aquesta immoralitat que és el róssec de tots els règims arbitraris — no adonant-se que sense uns suports honestos l'existència és im-

possible, que els pobles, dubtant de tot, no creuen més que en la força i que absents les lleis de l'ètica, s'entronitza el robatori, la presó i l'assassinat.

Aquest mal de la nostra època, viu a expenses de la crisi del nivell moral de l'home. Mal els magnats de la indústria havien estat tan àvids d'acréixer els beneficis; si la perspectiva d'un nou guany ha implicat la humiliació de l'home, l'han imposada i en pau. Mal les poblacions obreres havian aspirat a remuneracions tan elevades a canvi de menys hores de treball. Conciliar aquesta divergència d'opinions, ha estat i és avui més insistent que mai, el turment de la nostra època. Els Estats hi han deixat la vida dels seus òrgans democràtics, l'home hi ha arruïnat la convivència i hi ha compromés la pau. Del bell fons d'aquesta decepció ha brotat aquesta confusió de les consciències que ens ha fet conèixer l'odi i la violència armada, i les crisis econòmico-polítiques que envaïxen la moral del nostre temps. Tota mena d'expedients han estat bons per a presentar com a adversari del benestar col·lectiu tal o qual agrupació de la família humana estripant-la en una lluita de classes que és la forma més implacable de les conteses civils.

Desertant uns i altres els principis d'una vida en la qual la passió utilitarista no hi troba satisfacció, han pres peu aquests estats morboses informats per unes il·lusions messiàniques, vells recursos de la història, que afalaguen els impulsos animals de l'home, sempre que aquest es devia del camí de la seva evolució. Car a l'home li cal una fórmula de salvació, una promesa, un puntal que el preservi de la vida que naufraga. I en aquests desnivells de l'esperit, els fermentes de les solucions messiàniques, troben el liti apropiat.

Així creixen aquestes doctrines orquestrades que envaïxen la nostra època proclamant les excel·lències de l'Estat. De tot temps, aquests corrents han viscut en un període de desordre, de pugnes apassionades, de crisi de les valors d'un sistema, que l'home, emportat per l'enlluernament del canvi, no ha pres cura d'examinar-les com cal. I per tal com són recur-

sos adreçats als baixos fons de l'instint, el primer que culten a sapor són els fonaments de la raó. Car una doctrina no esdevé veritablement dinàmica fins que no s'accepta sense condició. Aleshores, sense els dubtes que acompanyen el discerniment la seva propagació s'efectua per via de contagi. Tot ho donen fet aquesta mena de creença feta, que els enutjos de la tria i de la contradicció. D'aquí l'èxit d'acomodar els gestos i les peces del vestit a una pràctica simbòlica, l'eficàcia dels emblemes, l'enlluernament de les parades, el gust de la inclinacions dirigides, del mot d'ordre, de la disciplina cega i animal.

Tal aplec de senyals fixes explotats des de la conducta pública fins al recer familiar, si esmorteix d'un costat la intel·ligència, d'un altre reforça la voluntat. I en aquesta sotmissió, la doctrina pren la força d'una mística, tret que li és necessari per esdevenir un factor social.

No cerqueu l'home; però, en aquest conglomerat de fórmules articulades per tal d'excitar l'acció. De la mateixa manera que embridant-li la intel·ligència li interdeix de discernir la veritat, incorporant-lo als rangs orbes de la seva disciplina, l'obliga a tota renúncia del seu jo individual. En la mística d'Estat, l'home no és res: un nombre de la legió, un àtom de la massa. La seva absorció és total. L'Estat disposa del seu voler del seu esforç, el sostreu a la seva consciència personal, a la noció dels seus drets. En aquesta esperança irracional d'un demà combiat de favors messiànics, decreta la seva degradació.

Quan hem dit que la doctrina estatal es difonia per les vies del contagi, hem al·ludit a l'instrument capital de la seva propagació: l'acció de la propaganda. La propaganda s'instaura quan es volen sotmetre certs trets i bescantar-ne certs altres. Aquesta immensa prulja d'endigar el lliure curs del pensament, d'ofegar la facultat d'examen en les parets implacables d'un sistema unilaterial, és un escarni al més viu de la condició humana: l'exercici de l'enteniment. La propaganda — flagell monstruós dels nostres temps — emmetzina les relacions

humanes, estrafà la veritat, entronitza els principis d'una vida on el sectarisme és lliure, on la pau és una idea pervertida i la mala fe polèmica s'invisteix d'un posat reparador. I en aquestes condicions, el món està lluny d'oferir un aspecte estable. Car quan la mística pervé a establir dues formes d'existència, la passada i la nova, la primera enlletada de defectes i la segona virtuosa i rica de compensacions, el drama no tarda a trucar a la porta.

Aquest clima de solucions hipotètiques, oposades al descrèdit de la moral establerta, fruit de la propaganda és l'estrep que serveix als aventurers de la política per llençar-se a la conquesta del poder. Precedits del reclam que ho han de remeiar tot i que res no ha d'escapar a la seva percepció tracten la realitat com una hisenda privada. La solució dels problemes, però, no s'ordena amb timbals de propagandes. Aleshores l'ambició de reformar la societat i de satisfer convenientment les necessitats materials de cadascú, es revela una empresa sobrehumana. I com que no es coneix exemple de tirà que s'hagi resignat a confessar el seu fracàs, els il·lusionistes de l'Estat distreuen amb el capítol d'Obres Públiques i amb els quadres d'una policia ben peixada, la impotència dels sistemes implantats. S'escau que d'aquests sistemes, un cop fets l'experiència, l'home no en coneix més que el dogal. Què saben tot aquests improvisats del que convé legislar per tal de portar un ajut a les misèries del poble? Així ho atropellen tot, l'individu i la societat.

Sense respecte a la vida ni a la valor dels principis, la moral d'aquests sistemes reposa en la corrupció. Una corrupció absoluta que va des de l'esperit a les formes més senzilles de la vida material: delació, tortura, frau, expedient, guany il·lícit, filtracions dels efectius de l'erari, totes les febleses clàssiques dels despotismes d'Estat. Car allí on s'implanta un règim autoritari la corrupció dels de dalt contamina seguidament els de baix.

Es curiós com molt sovint al fons de tots aquests agitadors, demagogs, caps de revolta i tirans, hi ha un problema de professió mal resolt. La professió forma part de l'home, li dona un sentit del viure. Escollir una professió, sentir-s'hi identificat, és encarrillar l'esforç per les vies constructives de la vida, és comprendre'n la seva valor social. Una professió mal triada, fa de l'home un decebut,

un malcontent, un ésser protestatari que no té finalitat, una roda vagabunda i solitària escapada de l'harmonia del conjunt. Semblant estat d'esperit, fa possibles tots els rampells destructors, tots els corrents dissolvents, tots els sistemes de l'odi i els procediments de l'opressió. Pot dir-se que una bona part dels desgavells de la nostra època, tenen en aquestes ànimes el terreny de la seva gestació.

Semblant desencís del món i del dret i de l'ètica social, no pot confegir programes per al respecte de l'home ans bé per a dominar-lo. De l'home s'en serveix només per al triomf dels seus fins. No el crida a col·laborar demanant-li la llum dels seus advertiments, ni compta amb el seu sufragi per establir els seus governs. El menysprea, com menysprea totes les valors moral amb les quals la seva vida íntima no ha pogut verificar un acord, i l'atreu com s'atreu un mercenari, amb el besse d'unes promeses materials. La seva ambició és total, el seu poder, personal, i el seu mètode, autoritari.

Els sistemes per a regenerar la societat nascuts d'una tal concepció, prou que els hem vistos en aquests règims d'Estat que han ensangonat el món. I encara no hem arribat al cap. L'estela de la seva acció inhumana sembla que no ha allçonat prou. Més que mai es parla de dirigisme i de centralitzacions massives i d'uniformisme de la vida i de plans d'inspiració estatal. El regust que han deixat les dictadures continua fermentant pel món. Tot s'espera d'una solució econòmica, talismà dels nostres dies luctuosos. Entre tant, la immoralitat triomfa, el treball honrat declina i les relacions humanes són un cau de dissensions. Car el propi de tot règim de força, és sembrar la confusió. I què són al cap d'avall les guerres més que l'explosió d'aquest desordre que no condueix enlloc? « La humanitat sempre ha satisfet els seus desitjos quan aquests han estat clars i concrets. » (1). Pot dir-se que aquesta claredat i aquesta concreció corresponen a la societat dels nostres dies? L'experiència d'aquests darrers anys no ens deixa fer cap il·lusió. Corrompuda per la tirania, la societat ha perdut el sentit de la mesura i ha cregut que uns sistemes arbitraris complarien les seves aspiracions. Aquests mètodes, han resolt ben poca cosa, han relaxat però, l'home. I aquest és l'aspecte greu. Car els mètodes no són res sense el seny i la moral de l'home. L'home dona eficàcia als progra-

mes, inspira el bon sentit dels règims, els quals, posats en unes mans insensates, ofenen i són objecte de danys.

Heus ací perquè el problema del nostre món, és al fons una obra de restauració moral. Un redreçament de valors de la consciència on cadascú pugui apropiat-se el sentit d'aquesta anotació de Montesquieu (2): « ...és lliure tot home que té motiu per a creure que el furor d'un sol o d'uns quants no li llevaran la vida o la propietat dels bens ». Car l'ordre d'una societat no s'adoba procedint a un canvi de sistema, ans bé elevant el nivell moral de l'ésser humà.

(1) J. Ortega Gasset: « Ideas sobre la novela ».

(2) « Cibiern ».

Un altre Llibre Català

Acaba de sortir a París, en edició de luxe i a tiratge limitat, el llibre « Paisatges » publicat per l'Editorial Altor. Consta de 14 admirables litografies de Martí Bas, cada una de color diferent, inspirades per altres tantes poesies de diversos autors catalans; i un gravat del mateix artista que dona molt relleu a la portada.

El próleg és del notable crític d'art Joan Sacs que parla de la influència del paisatge en els nostres poetes i pintors i diu que Martí Bas és un artista complet, dotat d'una sensibilitat aguda, d'una bona cultura general i d'una tècnica traçada i singular, tècnica litografista.

Les poesies, que canten la bellesa i la força evocadora de la terra catalana, són les següents: « Les Muntanyes », de Joan Maragall; « El ametller de Sarrià », de Josep Carner; « La Barceloneta », d'Alexandre Plana; « El riu », d'Alfons Maseras; « Finestra al mar », de Josep Lleó; « La costa brava », de Gabriel Alomar; « El pi de Formentor », de Mossèn Costa Llovera; « El sot de l'Armany », de Guerau de Liot; « El silenci blau », d'Ambrosi Carrion; « Elegia tardoral », de Ventura Gassol; « Notes de Deia », de Joan Alcover; « La terra eixuta », de Joaquim Folguera; « Vinya adornada, pedra i etzavara », de Josep Maria de Sagarra, i « El port », de J. M. López-Picó.

En els camps de la mort lenta

CATALANS A RAVENSBRUK, BUCHENWALD, DACHAU...

per Joseph Manuel PEREZ.

De catalans n'hi ha per tot arreu. En totes les branques de la intel·ligència hi brillen noms catalans que han pres categoria universal. No hi ha tampoc cap camp de batalla on s'hi lluiti per la llibertat, sense homes de casa nostra. Deu mil voluntaris catalans van fer la guerra del 1914. La del 1939-1945 l'han feta també catalans. Obscurament, heroicament. D'altres han combatut en la guerra dura i difícil menada a la tercera guarda enemiga, i coneguda pel nom de Resistència.

Els uns han salvat la vida; altres, però, han mort, amb l'arma a la mà o davant del piquer d'execució, tots de cara a l'enemic. I un bon nombre han sofert el martiri dels camps de la mort lenta: Belsen, Auschwitx, Dachau, Ravensbruk, Manthausen, Buchenwald.

Camps de Martiri, estigma d'un règim execrable i execrat. Agonia de setmanes i de mesos. La mort per la fam, pel fred, pel treball esgotador.

He conegut alguns d'aquests catalans que han sofert la tortura dels camps de concentració alemanys. Els he conegut abans d'ésser-ne conduïts. Eren homes plens de salut, forts d'ànima, coratjosos, decidits, optimistes, d'esguard clar i expressiu. Els he vist ara. Esqueletics, desfigurats, amb la pell i l'os, amb un mirar que reflexa encara l'horror de visions passades. Cranis immensos, descarnats, fèmurs, tibies, costelles...

He parlat amb una noia de Lleida. Fa quatre anys era jove, bonica. Ara, porta al rostre, als ulls, la marca d'un sojorn inacabable i duríssim als camps de la mort.

— A Ravensbruk — m'ha dit — ens feien estar nues hores i hores, amb una temperatura de 30 sota zero. Devegades n'hi havia que estaven amb 40 i 41 graus de febre. No hi feta res. Calia fer el recompte dels trenta mil malaurats que « vivien » — o morien — al camp.

Qualsevol pretext era suficient per a fer-nos treure tota la roba. El més freqüent era l'examen sanitari (això és un dir). Per un mal de caixa, per una llaga al braç o a la cama, totes nues. Per qualsevol cosa, nues. Hem passat dies sencers així.

— Una vegada — segueix dient la nostra interlocutora — vaig fer-me uns pantalons amb una mantx. Això em valgué vint-i-cinc cops amb un « dit de bou ». I m'obligaren — com obligaven a tothom — a comptar els cops, en alemany, i si no en sabíem o ens descomptà-

vim, el total era sempre en més, mai en menys.

Per a l'aplicació d'aquest càstig — imposat per qualsevol futesa — hi havia una cadira, colocada al mig de la gran plaça del camp. Era una cadira especialment construïda per a tenir-nos, nues, cap per avall. Tothom havia de presenciar l'escena.

— I si algu intentava escapar-se?

— Escapar-se era impossible. Alguns, però, ho havien intentat. Per això, o per sabotatge en el treball (i aquests eren freqüents) hi havia la pena de mort. Als condemnats els penjaven. I totes havíem de desfilar davant del cadàver.

— Es cert que feien experiències amb els cadàvers?

— Es cert. I en feien també amb els vius. Una vegada van obligar a una sífilítica un tuberculos a engendrar. Una vegada fet l'anàlisi, al nou nat li donaren una injecció mortal.

— Qui executava els càstigs?

— Les deportades mateixes. « Ells » no volien embrutar-se les mans, i només donaven les ordres.

— Estat sanitari?

— Inqualificable. Polsi, sarna, manca d'aigua, fam...

La visió dantesca és tammateix pàl·lida si la compareu a la realitat de Ravensbruk.

— Per les fotos, per les actualitats cinematogràfiques podeu tenir una idea de Buchenwald — em diu un amic de Barcelona — però la realitat supera la imaginació. Les tortures físiques i morals us feien desitjar la pròpia mort. Amb una sopa d'aigua, un petit troç de pa de senyadures i, de tant en tant, uns grams de grassa sintètica — oh, país de l'ersatz! — havíem de treballar sense parar. Per a fer el recompte ens tenien drets hores i hores. Després, ens obligaven a transportar unes pedres grosses a una pedrera, on hi havíem d'arribar pujant una escala que tenia cent cinquanta graons fets a posta per què la pujada fos més penosa encara.

Alguns companys serien destinats a treballar a les fàbriques subterrànies on s'hi feien els V1, V2... Aquests ja no tornaven. Calia guardar el secret. Eternament.

Un altre amic barceloní que ha estat a Manthausen, ens diu que en aquell camp hi hem deixat per sempre més de quatre mil espanyols. Ga rebé tot han mort cremats. Alguns ho foren de viu en viu. Quan ens consideraven inútil per al tre-

ball — un treball físicament irresistible — ens feien desaparèixer. Eren un destorb. Anar a l'enfermeria era anar a la mort. Una injecció de benzina, i un crim més.

— A cada minut — diu el nostre amic — donàvem les gràcies pel miracle de viure. Però també a cada instant desitjàvem la mort per acabar les sofrències.

Un dia dos companys van disputar-se per una patata podrida, a la qual cada un d'ells volia tenir dret. Un tret al cap dels malaurats (disparat per un S.S.), clogué la disputa.

— Hi havia cambres de gas?

— Sí. Hom deia que us portaven a la dutxa. Arrenglerats, de quatre en quatre, homes i dones, tots nus, esperaven, amb una mica de sabó i una tovallola que l'aigua calgués. Però era el gas el que pujava. Els assassins gaudien de l'espectacle a través d'unes finestres hermèticament closes, amb vidres especials. I contemplaven avdament per veure qui resistia més.

— I el convoi negre?

— Eren unes piles d'essers humans-pell i os que calia transportar. I ens hi obligaven a nos altres, a molts dels quals esperava l'endemà la mateixa fi.

D'aquesta guerra, que començà a Espanya el juliol del 1936, en quedaran records terribles. Uns noms quedaran inscrits a la història com a testimonis de la barbàrie científica, freda, metòdica, calculada, executada a consciència: Guernica, Màlaga, Granollers, Barcelona, Madrid, Coventry, Oradour-sur-Glane, Vercors... I els « chefs-d'œuvre » de la crueltat de Buchenwald, Dachau, Ravensbruk, Manthausen.

Hom ha parlat de l'existència de dues Alemanyes. Però un alemany — Tomas Mann — ha dit que no n'hi ha més que una, i que aquesta no mereix ni pietat, ni perdo. En efecte, si els S.S., les joventuts hitlerianes, els partidaris hitlerians tots, tan estat els executors, els altres ho han consentit i han aclamat els dirigents que volien dominar Europa i el món, i que per arribar — hi no vacil — laven a exterminar els que podien constituir un obstacle.

Les potències democràtiques han lluitat contra tot això i han vençut. Cal que la sang vessada a profit de la victòria, no hagi estat inútil i cal que l'Alemanya pagui.

DOS HISTORIADORS POC CONEGUTS DE BARCELONA

per Rafael TASIS.

Una tarda m'estava cercant a la Biblioteca Nacional de París uns manuscrits tan famosos com venerables, que són un dels més excel·lents testimonis de la riquesa de la poesia catalana en els segles XIV i XV. En el catàleg de Morel-Fatio vaig topar a l'atzar amb un títol que cridà la meua atenció. Heus acl' l'encapçalament d'aquesta obra manuscrita en dos volums, tal com figura a la llista dels manuscrits espanyols que es conserven en aquella casa:

«Discursos históricos de la fundación y nombre de la insigne ciudad de Barcelona, de sus iglesias, templos y lugares pios, de los tribunales de los Reyes y otros que residen en ella como superiores en el Principado de Cataluña, condados de Roacellón y Cerdana, de los más notables hechos acontecidos hasta el año 1621. Divididos en dos tomos. Compuestos y recogidos por Rafael Cervera, Ciudadano honrado de esta ciudad y Receptor del oficio de Maestre Racional de su casa y corte del Rey Nuestro Señor.»

El títol és una mica llarg, però promet moltes coses. La nota del catàleg dedueix de la llicència que figura al capdavant del manuscrit que aquesta obra, preparada per a la impremta, no vegé la llum en vida del seu autor, que devia morir entre el 1633, data en la qual acabava el llibre, i el 1638, en què el fill era autoritzat per a editar-lo. Sembla que malgrat tot, l'obra no fou mai estampada. Segurament la guerra dels Segadors, sobrevinguda poc després, va impedir-ho.

Poc després tenia a la meua taula els dos gruixuts in-fòlics del manuscrit. Estan escrits en una lletra clara i en un estil barroet propi de l'època de Gòngora i Quevedo. L'autor fa l'efecte d'un barceloní amant de la seva ciutat, d'una rata d'arxiu dominada per l'afany de la lectura i els neguits de la cronologia. El seu nom, si el llibre s'hagués publicat, hauria pogut ajuntar-se als dels Pere Miquel Carbonell, Didac de Monfar, Jeroni Pujadas, Antoni Martí i Viladomar, Narcís Feliu de la Penya, Bruniquer, Beuter i altres treballadors més o menys afortunats de la nostra història, presidits tots ells per una gran figura que, malgrat no ésser catalana, és la d'un dels homes que ha estudiat amb més afecte el nostre passat i que ha posat més en relleu les glòries de la

nostra nació i dels seus fills. Vull dir Gèronimo Zurita, el meticulós annalista aragonès.

Rafael Cervera revela tenir una cultura extensa i conèixer bé els seus clàssics. He començat a llegir la seva obra amb un interès discret i poc a poc m'hi he anat engrescant... S'ha perdut molt, per no haver-se editat el seu treball pacient de tants anys? Gosaria dir que no gaire, perquè no manquen obres més completes d'història que aquesta, en la part més extensa de la qual es segueixen, més que les vicissituds del cap i casal de Catalunya, les de la nostra pàtria. I és que, realment, ambdues, la capital i la nació, són molt sovint indistingibles. Però la primera meitat del primer volum de l'obra de Cervera conté una descripció bastant completa de la fesomia de Barcelona a l'època que escrivia el bon Ciudadano honrat i Receptor de l'ofici de Mestre del Racional. De la prosa castellana inflada ha anat sorgint un imatge borrosa de la meua vella ciutat nadina, que s'ha afegit als records tan precisos que en tinc i que mai no em deixen.

Visc per la Hei de l'exili en una ciutat meravellosa, potser la més bonica del món, forjada lentament per deu segles d'història i per l'acció de cinquanta reis, d'emperadors i de repúbliques. Una tradició mal negligida ha fet sorgir al voltant de la gran urbs una abundant literatura. Història i llegenda, urbanisme i poesia, novella i assaig, contribueixen cada any amb uns quants volums a dibuixar el retrat de París, un retrat que es superposa a la realitat i que dona sentit a les pedres inerts, tot introduint el lector en el ritme secret de la metròpolis, amb totes les seves crisis de creixença i els seus moments de grandesa i de folia. Per contrari, Barcelona es veu abandonada pels literats i pels historiadors.

I, no obstant... Poques aventures més prodigioses que la d'aquesta ciutat, metròpolis marítima i comercial que en certs moments competí feliçment amb Gènova i Venècia per caure després en una trista decadència i que més tard s'enfila en un segle dels cent mil habitants al milló, guanyant així el rang de gran capital i el de primera ciutat del Mediterrani i situant-se entre les deu primeres

d'Europa en quant a població i importància industrial i mercantil. Què n'haurien dit, si haguessin pogut endevinar aquest extraordinari avatâr de Barcelona, els Cervera que descriuen meticulosament, carrer per carrer i església per església, la petita ciutat tancada entre muralles del segle XVII?

Heus acl' un altre historiador de Barcelona, vingut al món mig segle més tard de quan Rafael Cervera escrivia el seu feixuc manuscrit. Aquest ja és més conegut com a autor d'obres monumentals de caràcter històric i religiós. Es deia Pere Serra i Postius, era un sastre o botiguer de robes i moria en 1748. A la seva mort deixà un muni d'obres inèdites, entre les quals un manuscrit inacabat titulat «Lo perquè de Barcelona», que havia estat anunciat un dia com a llibre castellà i que, potser com una mena de reacció contra l'onada anticatalana vinguda després del desastre del 1714, Serra i Postius escriví en la nostra llengua. Un docte acadèmic de les Bones Lletres, Ramon D. Perés, va publicar fa uns quants anys aquest manuscrit, que no té altre interès que el documental i el de donar certs detalls curiosos sobre tradicions barcelonines en quant a toponímia. Llegint-lo sabreu perquè la plaça dels Peixos duia aquest nom, quan existia davant de Sant Gaietà, ja que hi havia una casa edificada per un tal Peixó i a la finestra hi havien esculpits uns peixos; sabreu la curiosa història de Marcús i el seu somni, que li permeté de bastir la Capella del seu nom; sabreu que al carrer de Basea hi havia hagut la Seca, o fàbrica de moneda. Sabreu sobretot la història de la Davallada dels Lleons, una de les que sortien del vell tancat romà.

Hi havia allí la Lleonera, o, casa dels Lleons, on agrestes bèsties eren criades a càrrec de la ciutat. Diu que el Lleoner els havia domesticat tan bé, que els duia a passeig com uns gossos. Un dia que un xicot agosarat va donar un cop a l'esquena d'un d'ells, el lleó es girà per devorar-lo, i el Lleoner feu: «Ta, ta». La bèstia es contingué i així li representà un tal esforç que caigué mort en sec. Una altra sensacional història, que sembla la darrera d'aquests lleons municipals, es la que explica com un dia

el mateix Lleoner entrà a la gàbia amb un vestit nou i, no coneixent-lo de primer cop els lleons, el van matar, però en adonar-se del que havien fet, es passaren vuit dies gemegant i planyent-se amb grans udols i adhuc es deixaren morir de gana i tristesa.

En general, el català de Serra i Postius no és pas gaire exemplar i mostra prou la corrupció que l'havia envaït en aquella època de profunda desnacionalització. És curiós, però, de constatar que quan es posa a descriure el barri de la Fusina o de Ribera, enderrocat per Felip V per bastir-hi la Ciutadella, el seu llenguatge esdevé gairebé brillant i expressiu. Sigui'n testimoni la imatge que ens deixa dels jardins que hi havia en aquell barri destruït per la repressió filipista: «Io quat (barri) era la cosa més bella i delectable de Barcelona. Perquè, en les més de les cases, hi havia hort o jardí, i los horts se componien no d'hortalisses, sinó de tarongers, limoners, ponceners i de tota mena d'agrums; i semblantment d'altres delicats fruiters, i en tots hi havia parrals bellament guarnits i acompassats de diferents sorts de raïma. Los jardins brillaven i admiraven, amb sa gran varietat de flors dobles, no sols de les més universals, com roses, clavells, violes, gessamins, englantines, satalies, francesilles, tulipes, etc., sinó també d'altres més exquisides vingudes d'Itàlia, França, Flandes, Holanda, i de altres terres, que en part guarnien adornaven los testos de fina pisa, matitzats de colors i de varies maneres fabricats, i en part cunpejaven per los crocs, que molt primorosos eren, i de diferents figures i dissenyos formats. Per los alegres i delectables reguerons, que ben nivellats estaven, abundantment corria i a vegades serpejava l'aigua; puix en tots los jardins n'hi havia de viva, i en gran copia, i en molts hi havia sortidors ben labrats i magnífics.

« Molts d'aquets horts i jardins eren de cavallers, mercaders i ciutadans acomodats, los quals, amb sos parents i amics, passaven allí plaussible i delliciosament les tardes, en temps d'estiu, i los matins en la primavera, alegrant-se i divertintse, ja amb bitlles, ja amb trucs, ja amb cartes; sens mancar-hi les entretingudes i reials taules del jaquet, dels escacs i de les dames; servint-los de frondós pavelló o girassol (sic) los parrals, gessamins i murtres. Allí jugaven, allí cantaven, allí ballaven, allí se folgaven, allí conversaven, i allí faien sumptuosos banquets i rega-

El nostre amic J. Amat-Piniella ens ha tramés uns poemes pertanyents a un recull que té a punt, sota el títol «Les llunyanies», escrit quan la fatiga i la fam li ho permetien, amb un trocet de llapic i en paper de sac, sobre els llits dels camps de concentració d'Alemanya pel quals ha passat. Avui publiquem.

LA NIT DEL TEU SILENCI

Vull els teus mots, ja que em manca la teva veu
i se'm fa deserta la pianúria del voler oprimít...
Com me crema la sed d'aquest cridar de rebel·lia
i em fatiga la marxa sobre el roquer d'un mon apagat!
Aigues profundes on la llum té cos i el so és silenci
aigues pesants per a qui vol l'aire de cels il·limitat!
Jo dormo en la nit blanca dels pitjors crims,
rampa a les mans, pesombre als ulls,
fèrtil dolor en el dors afeixugat
de despertar quan l'alba encara no ha desclos; somni de somnis terribles, jou de tenebres menaçants,
flotació dels sentits pels llacs gelats de la son oblit mortal que pren terreny sobre un vehicle de temps!
Vull de tu, mots que revifin els callus ofegats,
puix que em fan por de les cendres llur lent refredar i de les aus llur crit de deserció hivernal...
Oh, vetlla triomfal de les voluntats armades,
tensió dels muscles a l'aguait de la presa segura!
Vull els teus mots que són contacte en la llunyania,
que em fan de llast en l'aerostat de la misèria que m'affirmen en l'espera d'un destí puixant;
perquè jo sóc per tu en el prodigi del meu avui i per a tu seré en la represa del meu demà...
Vull els teus mots que són ma força i mon impuls,
que jo sabré fer-ne les pedres i el ciment per el gran temple de la immutable fe...!

J. AMAT-PINIELLA

Camp de Ternberg, 1943.

lals berenars. No venia persona de distinció i de bon gust a Barcelona, que no anés a veure aquelles meravelles de la naturalesa i de l'art, admirant-se de que dins les muralles de la Ciutat hi hagués tan plaussible i delliciosa recreació.

« De gran part de dits jardins i horts gosava també generalment tothom que passejava per la muralla, des del Portal Nou al de Sant Daniel, d'a on se descobrien los arbres fruiters i los sortidors. Sa dubia que en altra part del món hi hagués passelg més alegre i dellicios. Perquè, girant-se a la mà dreta, se gosava de l'amenitat dels jardins i de quasi tota la Ciutat. Mirant per davant, se descobria immens mar, i se veien, a les ocasions, passar les esquadres de vaixells i galeres. I finalment, voltant-se a l'esquerra, s'observava lo dilatat Pla de Barcelona, amb sos rbrés, sembrats, hortes, còquies, molins, convents, torres i cases de recreu; i amb sa cordillera de muntanyes, quasi totes cultivades, que a modo de mitja lluna apar que li formen una frondosa garianda.

« Açò era la barcelonina Fusina, admirada i celebrada fins de tots los estrangers. »

Ja veien que el càstig decretat pel primer Borbó havia de colpir durament la Ciutat i els seus fills. La descripció de Serra i Postius és una mica l'explicació del perquè els barcelonins, allunyats durant tants anys del veïnatge del mar, se n'han apartat d'una manera altrament incompreensible.

Aviat serà hora d'establir, com feia Serra i Postius poc després de la caiguda de Barcelona, un balanç del que ha perdut la ciutat amb els anys de guerra i de captivitat que ha sofert i encara està sofrint. Perdues materials, sens dubte, però sobretot morals, que reclamen l'historiador dispoat a fixar la fesomia contradictòria i singular de la nostra Barcelona (amb sos pecats, nostra, nostra), com deia Maragall. Mes nostra encara, pel que ha sofert i pels anys que fa que en duem l'enyor, com una espina afuada, a dintre el cor. Un altre dia em proposo de mostrar, a través d'unes gules de l'època i d'unes descripcions de viatgers, quina imatge ens queda de la Barcelona del segle XIX, en el si de la qual es gestava aquesta urbs dinàmica i dolorosa dels nostres temps.

L'EXPOSICIO D'ARTISTES CATALANS

Quin criteri és el bo per establir que una cosa és un èxit o no? I quan aquesta «cosa» és una exposició d'art? És evident que la que ha organitzat Solidaritat Catalana a la Galeria Altarriba, de París a profit dels deportats i presoners catalans que tornen d'Alemanya i de les seves altres obres socials no tenia pas la pretensió d'ésser un exponent perfecte del que és l'art català modern. Però l'ambició inicial, que era la de poder reunir un bon conjunt d'obres dels artistes catalans que es troben a París en particular i a França, en general (dintre les possibilitats d'assegurar la participació de tots) ha estat aconseguida, com ho ha estat la de recollir, gràcies a la generositat dels artistes i al favor del públic, una quantitat que permeti de fer front, més que a les necessitats immediates d'uns homes que, en arribar de captiveri, troben les mateixes atencions i reben les mateixes primes que els francesos, a llurs problemes mediats: estada a sanatoris per als que ho necessitin — que malauradament son molts; entre els que han pogut sobreviure als inferns de Buchenwald, Mauthausen i Dachau — fongades de re pòs per a d'altres, etc. Tot això podrà atendre's en una escala modesta, gràcies a l'èxit de l'Exposició i al dinamisme de l'home que l'ha organitzat, l'infatigable Eduard Ragasol.

Però ja és hora de parlar de l'Exposició. Una de les seves particularitats és que continuament ha anat augmentant en volum, i que ha calgut prorrogar-la fins a darrers de juliol. Un dels homes que ha volgut espontàniament figurar-hi, i que naturalment ha ocupat el lloc d'honor, és Pau Picasso. Invitat a visitar l'Exposició, fou acollit a la Galeria Altarriba per una nombrosa assistència, entre la qual hi havia tots els artistes expositors i un bon nombre de personalitats franceses i catalanes. Després de la seva visita, el mestre de l'art modern, que en aquest moments torna a triomfar amb la seva important exhibició de pintures a la Galeria Louis-Carré, manifestà el seu desig de prendre part a l'Exposició d'Art Català i va trèure-hi una tela, prodigiosa simfonia de negres, grisos i blancs, donatiu d'aquest home tan modest com genial, que no ha oblidat mai el nostre idioma i que sempre es complau a recordar els seus anys de joventut passats a Barcelona.

Un altre català honorari que exposa a la Galeria Altarriba és el mestre Padilla, paisatgista ple de gràcia i de poesia, amb un magnífic «Port de la Selva» que s'enduu totes les mirades,

i un finíssim «Aveyron». També vol considerar — se com a català l'excel·lent pintor murcià Pedro Flores, que ha assolit a París un nom ben meregut, i que dugué un «Arlequí» que és un excel·lent bocí de pintura, elegant i fresc. I els pintors rossellonesos, fidels al sentiment solidari de la Catalunya Gran, han contribuït també a l'Exposició: Albert Riera hi té un paisatge parisenc xop de poesia, Vives una insòlita vista de Perpinyà sota la neu, tractada amb la seva sinceritat habitual, i L.F. Cazals, el pintor de Sant Feliu d'Avall, ha dut un bell paisatge de la Creuse, on s'afuen uns aeris pollanques.

Ultra aquests convidats, les aportacions són nombroses i remarcables, des de la gran tela de Crèixams, calenta de color i plena de dibuix, i el seu petit quadre «a coll i be», tan català de tons com ho és el títol, al paisatge del Luxemburg de Grau Sala, harmonia perfecta de vers, i al seu retrat femení, on hi han bocins harmoniosos de pintura; dels dos passatges de Quélus, que ha estat una mica la revelació de l'Exposició, amb la seva fresca ingenuïtat i la gràcia dels seus colors, fins al tors femení de Carles Fontserè i al seu petit paisatge del Sena, més suggestius potser que la tela més gran que hi portà, tot i que aquesta té accents més forts i el seu exotisme l'ha de fer remarcar més. Passem una ràpida mirada davant els dos Riba-Rovira, que confirma els doïts de sensibilitat i el talent original que revelava la seva exposició, i subratllem l'aportació variada de Clavé, els blaus i roigs de la seva gran tela com la factura brillant de la «Baralla de Galls» i la gran força de suggestió de la «Culina». Un dels veterans de la pintura catalana ocupa un lloc destacat amb tres teles: és Feliu Elias, personalitat enciclopèdica de la nostra intel·lectualitat, que ha continuat a l'exili la seva obra de pintor, de caricaturista, d'escriptor i d'historiador i crític de la nostra vida estètica. El seu «Intèrior» com el paisatge ple de densitat i el prodigiós bodegò de les pomes, duen el realisme minuciós de Feliu Elias a la seva perfecció indepassable, irriant per a alguns dels mateixos que admiren la tècnica i el domini de les ombres i els volums del nostre pintor. Hom es sent temptat d'ajuntar a la seva escola les dues teles de Castanyer, tot i que el nostre pintor-cineasta revela, dintre el seu respecte a la realitat, una preocupació de la composició decorativa que té un bell resultat en el gran Girassol i una més discutible realització en les Peres.

Un altre veterà, aquest del pintors catalans residents a París, és Pau Planas, pintor probe i sever, perfecte coneixedor de totes les teories pictòriques, que té una gran tela, un bodegò, molt ben tractat i ple de belles tonalitats, i un petit paisatge. Prop seu, i molt diferent en quant als resultats, Lamolla exposa una pintura inspirada pel seu «super-realisme poètic», curiosa realització on abunden les troballes pictòriques, reforçada pel veinatge d'un aigüafort de Joan Miro, un dels caps de l'escola.

Passem al jove, Ignasi Vidal juga valentment amb els colors i els volums en les seves dues teles; Lluís V. Molrà, que deforma les figures, reix més en la «Gitana» plena de color i de dibuix, qui en la composició des cavalls, més ambiciosa. Mentor Blasco té un paisatge tolosenc molt personal, de tints dramàtics i violentes: hom pot fer-li un crèdit, com a Camp Vicens, sobretot pel nu femení d'aquest darrer molt sensible, i per la seva natura morta, on el realisme és superat per una real alienada poètica. El guaixos de Marc Cardós són decoratius i plens de gràcia; els dibuixos d'Arquer no donen prou idea de les aptituds d'aquest bon artista; els dos retrats de Badia Vilato, son ric de colors vius i intencions impressionistes; les dues provatures de Pascual, desorienten; Josep Picó, amb les dues teles de tema rossellonès, confirma la seva traça a evocar els aplecs animats i els paisatges acolorits de la nostra terra; Angel Ferran, l'humorista, ens demostra que també sap manejar el pinzell i ens n'ofereix proves agradables; Anglada, amb les seves aquarel·les, presenta una interpretació delicada del paisatge parisenc; Almirall no ha trobat encara una personalitat. Macià té un retrat ben tractat que fa preveure una obra interessant; Tusquellas, dos frescos de tema i tons depriments; Riera, en fi, un retrat i un paisatge minuciosos.

Aquesta llarga anomenació pot fer pensar a algun lector que, com passa sovint en els Salons, la pintura es menja tant l'escultura que aquesta m'ha passat desapercebuda. Tractant-se de les aportacions de Rebull, cada vegada més madures de volum i de gràcia, això seria impossible. El recent triomf del nostre gran escultor al Teatre de la Moda, amb el seu «manège», que ara ha d'anar a muntar a Londres, diu prou com Paris s'adona del valor de l'artista reusenc,

creador de tantes belles imatges i domador pacient de la matèria. Fènosa té una apotacó menys ambiciosa: dos plats en baix relleu i una del cloca estatueta, on es troben les qualitats de finor i de poesia del seu estil. Tots els seus admiradors esperem amb confiança el monument que li ha estat encarregat per a commemorar la salvatge matança d'Ouradour-sur-Glane. Last but not least, que diu que diuen els anglesos, els tres magnífics vidres de Joan Sala confirmen el bon record que teniem de les creacions d'aquest excellent mestre vidrier.

L'art se m'ha endut gairebé tot l'espai de què disposava. Deixeu-me allargar-me encara un xic per saludar la creació a París de «Cultura Catalana», Associació d'Intel·lectuals Catalans que sembla destinada, pels homes que la formen com per llur programa i activitat, a tenir un paper de primer pla en la batalla de la nostra cultura. Un dels seus projectes és, diuen, fer sortir de nou la «Revista de Catalunya», i una de les primeres realitzacions una festa literària i musical en commemoració del centenari de Mossèn Jacint Verdaguer. També val la pena d'assenyalar, en penso, el curs que dona a la Facultat de Ciències de la Sorbona el professor Rafael Candel i Vila. El cronista ignorant tot el que es refereix a cristal·lografia i al goniòmetre catòdic, però li és un consol saber que un català ha de venir a explicar-ho a la gent del ram, a París, capital de França.

BLANQUERNA.

Una lletra d'Eduard HERRIOT

Vet ací el text de la lletra que l'il·lustre home d'Estat francès, M. Edouard Herriot, ha tingut la gentilesa d'enviar-nos:

« M. Josep M. Lladó Figueres. — Monsieur, Permettez-moi de vous adresser mes bien sincères remerciements pour les sentiments que vous avez eu la délicate pensée de m'exprimer à l'occasion de mon retour en France. J'ai été très touché de ce témoignage de sympathie. J'ai lu avec intérêt l'exemplaire de la revue que vous avez bien voulu m'envoyer. J'en ai apprécié la haute tenue et la noblesse des idées que vous défendez. Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de ma considération distinguée. » Signat: Edouard Herriot, maire de Lyon.

Ens plau de renovar ací el testimoni de la nostra admiració i de la nostra estima envers aquest gran democrata, gran republicà i gran escriptor que és Edouard Herriot.

PAU CASALS A LONDRES

Mestre Pau Casals, ha donat a Londres, davant de deu mil persones, un concert que ha estat un triomf apoteosic per al gran artista català.

Notes literàries

Homenatge a Mossèn Cinto. — El dia 8 de juliol, a la sala de «Sociétés Savantes» a París tingué lloc un acte commemoratiu del Centenari de Verdaguer, organitzat per «Cultura Catalana». Salvador Valls, digué uns mots de salutació; Ramon Xuriguera, parlà de «Verdaguer l'home»; Just Cabot, dedicà una «Nota biogràfica»; fou llegit, per Rafael Tasis, «Verdaguer, poeta de les muntanyes», de Rovira i Virgili; Nicolau M. Rubio disertà sobre el tema «De l'Atlàntida i Canigó a l'enyorrança verdagueriana»; la senyoreta Lina Valls cantà «El Noi de la Mare» i «L'Emigrant» i recità poesies de Verdaguer. La Choral de l'«Amicale des Catalans» de París, dirigida pel mestre Salvadó cantà «Muntanyes regalades» i «Els Segadors».

Una conferència de M. Jean Lesaffre, sobre Verdaguer. — Amb motiu del centenari de Mossèn Cinto, el nostre distingit amic i col·laborador, M. Jean Lesaffre, donà una conferència, a París, sobre la personalitat i l'obra del cantor del Canigó. L'acte tingué lloc al mateix Café Voltaire on Verdaguer i Mistral, rebuts pels fèl·lbres de París, es van trobar l'any 1882. Volem remarcar la importància d'aquesta conferència perquè demostra que els occitans de París, han volgut, per la veu d'un d'ells, associar-se d'una manera efectiva a l'homenatge tributat a Mossèn Cinto.

Cinc poemes d'amor de Jordi de Sant Jordi. — M. René Nelli il·lustre occitanista i gran amic de Catalunya, ha traduït al francès cinc poemes d'amor de Jordi de Sant Jordi. Aquest volum que sortirà pròximament va prologat per aquest altre gran amic de la nostra Pàtria que és M. Jean Cassou.

Un llibre d'Anna M. Sagi. — La nostra distingida col·laboradora, Anna M. Sagi, publicarà la tardor pròxima un recull dels seus poemes, il·lustrats per Picasso, Grau Sala i Clavé i prologat per Jean Cassou.

Dues conferències literàries de Grau i Ros. — El nostre estimat i distingit amic F. Grau i Ros ha

donat dues interessants conferències a Lyon, lloc de la seva residència. L'una, al saló de poetes de Lio i del Sud-Est, sobre «La naixença de la poesia catalana»; l'altra, a la Facultat de Lletres d'aquella Universitat, organitzada pels lamartinenes, sobre «La poesia catalana et la littérature occitane». En aquesta conferència presentà traduccions dels principals poetes catalans, des de Ramon Llull a Salvat-Papasseit.

Pays d'Oc-Catalunya. — Ha quedat constituït el Comitè Central Pays d'Oc-Catalunya, sota la presidència del Mestre Pompeu Fabra. L'integren MM. Girard, Lafont, Lesaffre, Machicot, Pistre Max Rouquette i Pierre Rouquette i els senyors Ferrer-Aimar, Gomila, Homs, Lladó-Figueres, Moseille, Nogués-Biset, i Portes. Local del Comitè Central: 6, rue Tolosane, Tolosa.

Notes d'art

Exposició Picasso. — A les Galeries Louis Carré, de París, ha tingut lloc, del 20 de juny al 13 de juliol, una exposició de pintures recents de Pau Picasso, organitzada a profit de les obres d'ajut del Comitè França-Espanya.

«*Alguns pintors i escultors espanyols de l'Escola de París.*» — A les Galeries Roux-Hentschel, de París ha tingut lloc aquesta exposició, de la qual revista «Arts» diu: «El que hi ha potser de més remarcable en aquesta exposició, és d'haver reeixit a fer entrar en el rengle aquest insubordinat que és Picasso. En efecte, hom té el costum de qualificar el seu cubisme d'espanyolisme en oposició al de Braque reconegut francès, però aquest espanyolisme ha amagat massa individualisme per què hom pretengul fer-ne un símbol nacional. La natura morta de Picasso, que presideix el conjunt, bruna, severa, s'harmonitza perfectament amb les composicions de Peinado, la figura de Palmeiro, la tela de Dora Maar, que hom té ganes d'anomenar «la presó», però hi ha alguna menys representativa de Picasso que aquest Picasso? Borés, decorador harmonista; Clavé, evocador d'aparicions; Dominguez, colorista radiant; Christiane Bertin, plàstica del drama; Parra retratista massiu; Flores, visionari expressionista; Vinyes, arcaista modern; Lager, realista apassionat, fan tots uns esforços per a acaparar definitivament el seu sorprenent compatriota, mentre que els escultors semblen voler-lo encisar. Conday pel seu surrealisme deformador; Lobo, per les seves recerces audacioses de plans

i de corbes; Fenosa per l'ardidesa dels seus allargaments.

Antoni Clavé. — Vet aci del que diu « Arts », del nostre estimat amic Antoni Clavé: « L'originalitat real de la pintura d'aquest artista català sembla feta d'aportacions exteriors: intimitat de Vuillard, acords subtils de Bonnard, drama caricatural de Rouault, violència de Soutine, però Clavé té un misteri propi i una plàstica personal que refonen aquests elements. » Clavé ha exposat recentment a les Galeries Henri Joly, a París.

J. de Riba Rofra. — « Arts » diu d'aquest jove pintor: « Dans une claire peinture, il fait danser les formes, couche les lignes, assouplit les plus dures matières, traite les paysages comme un accordéon et pile la plastique au gré de rythmes personnels. »

Lluís V. Molné. — Lluís V. Molné, el distingit artista català, resident a Monte-Carlo il·lustra « El blanc i el negre » de Voltaire, que apareixerà en edició de luxe, i una obra de Georges Duhamel.

Homenatge a Max Jacob

Max Jacob, alta figura de la literatura i de l'art francesos. Home que sabia parlar d'una manera captivant de filosofia, de religió, de magia i de poesia; que sabia pintar i donar vida a una línia i ànima a un retrat. Intel·ligent i pintoresc, profund i anecdòtic, ha deixat una obra múltiple i variada d'una exquisida fantasia. Quan l'armistici va acollir-se a la calma

Max-Jacob, vist per ell mateix

del monestir de Sant Benoit. Aleshores encetàrem una interessant correspondència, fins que un dia ens va escriure aquestes línies breus: « Je n'ai pas le droit de rien dire, de rien signer, de rien publier. Je suis considéré comme sulf à cause de ma famille et traité comme un lépreux. Les lettres que je reçois sont probablement ouvertes, et celles que j'écris. Il serait dangereux pour vous de m'écrire. Remettons à plus tard notre correspondance. Je vous demande de m'oublier pour le moment ».

Els alemanys el portaren a Drancy. Quatre mesos més tard d'aquella lletra moria en aquell lloc de captiveri. Quedava acomplerta la profecia inscrita per ell en el seu « Cornet a dès »:

« O vision sinistre de la mort allemande ! »

J. M. Lladó FIGUERES.

Le cimetière du vieux Cannet des Maures

A M. le Marquis de Colbert

Il ferait bon au petit cimetière
perché là-haut avec le Vieux-Cannet,
enveloppé de vert et de lumière
si calme, si intime et si coquet.

On y entend l'hymne de la paresse
que les cigales lui chantent tout près
et le mistral qui en passant caresse
l'épaisse chevelure des cyprès.

Il ferait bon au petit cimetière
à l'heure délicieuse de la prière
qui laisse aux lèvres un parfum si doux.

Lors qu'entr'ouvrant un petit peu la tombe
L'on pourrait voir l'ombre du soir qui tombe
sur le Château accueillant du Bouillidou.

JOSEP FORNELL-VILELLA.

Max JACOB

et le Corbillard vide

per Albert PILLARD

La scène se passe à Orléans. L'éclatant soleil du matin disparaît derrière un froid brouillard qui envahit brusquement le Mall du Faubourg Madeleine.

Max prend congé de moi, des larmes plein les yeux... Je le suis du regard. Il s'en va tristement, enveloppé dans son immense capuche trop longue, qui lui tombe sur les mollets.

Il franchit les allées du Mall et arrive au carrefour du Faubourg Madeleine. Un corbillard vide, traîné par deux chevaux carapçonnés de noir, qui revient sans doute d'un convoi, descend nonchalamment le long du Boulevard en direction des quais de la Loire.

Max s'arrête pour laisser passer devant lui la voiture funèbre, puis s'engage aussitôt derrière en adaptant ses pas à la marche lente des chevaux.

Convoi bizarre, misérable enterrement du pauvre. Sans fleurs ni couronnes, suivi d'un unique assistant confiné dans sa douleur solitaire...

Sur le boulevard, un passant croise le singulier cortège. Il s'arrête étonné, esquisse le geste de se découvrir, puis constatant le char vide, repart rapidement en haussant les épaules.

A quoi pense Max ? Est-ce une distraction de sa part ou, hanté par la pensée de la mort sinon par un obsédant pressentiment, ait-il voulu méditer à son aise derrière ce corbillard symbolique paru soudainement à ses yeux comme un présage ? Se livre-t-il à quelque facétie, à une de ces farces un peu bouffonnes qu'il affectionnait et qu'il réalisait parfois de façon inattendue et dans les circonstances les moins adaptées ?

Avec Max sait-on jamais ? Je regarde s'en aller pas à pas l'étrange cortège, tourner au coin d'une morne petite rue, puis disparaître alors que la trume qui s'appesantissait sur le fleuve tout proche avait, peu à peu, complètement effacé la silhouette pittoresque et douloureuse de mon ami.

Bientôt Max disparaît à mes yeux, alors je me décide à m'éloigner, ne sachant plus si je devais sourire ou pleurer.

Per la continuïtat de la nostra revista

Per Catalunya vol ésser la publicació de tots els catalans a l'exili, sense distinció d'ideologies polítiques. La seva política és la d'unitat entorn del President Irla, i el seu afany el d'expandir als quatre vents els valors de la cultura catalana.

Per Catalunya no està subvencionada per ningú. Els que la fem som uns catalans que comptem amb l'apoi moral i material dels compatriotes que comparteixen l'exili amb nosaltres. L'esforç que realitzem, econòmicament, és extraordinari; tot hom que hagi vist la nostra publicació ho haurà de comprendre fàcilment.

Molts catalans han volgut ajudar-nos, i constantment rebem lletres d'adhesió, d'estímul i d'encoratjament. La xifra dels subscriptors augmenta cada dia, i la venda als principals centres de la nostra emigració ha assolit unes proporcions veritablement encoratjadores.

Ara bé: per tal que nos altres poguem seguir la publicació de **Per Catalunya** cal que aquest ajut sigui més intens encara. No demanem, però més que una cosa: que cada lector, cada subscriptor ens procuri uns quants subscriptors més, i que tothom es posi al correst del pagament. Ja veieu si demanem poc. Però el que sembla poc és, tammateix, l'assegurar la vida de la nostra revista. Si ens manca aquest ajut no podrem pas mantenir-la.

Ajudeu-nos, amics. Nosaltres sabrem correspondre a l'apoi que us demanem amb una millora constant de **Per Catalunya**.

Moltes gràcies per aquesta col·laboració que estem segurs que ens voldreu aportar. I que ben aviat poguem reprendre la publicació de **Per Catalunya**, sota cel català!

Els tres Fillols de "Per Catalunya"

Per Catalunya té tres gentils fillols: Julià, Jané, nat a Couloume-Mondebat (Gers) el dia 20 de Juny; Jaume Arquer Saltó, nat a Lió el 25 del mateix mes, i Jordi Barnils, nat a Perpinyà el 5 de Juliol.

Ens plau d'enviar al nou nats i a llurs pares la nostra millor enhorabona.

D'acord amb el que prometèrem en el número 1 de **Per Catalunya**, hem tramés als nostres fillols una quantitat en metal·lic.

Serem, però, uns padrins pobres, perquè els nostres recursos són modestíssims i la vida de **Per Catalunya** és cada dia més difícil. Comptem, però, amb la comprensió i l'ajut dels catalans a

l'exili per a prosseguir l'obra iniciada.

I en parlar d'això no volem deixar en silenci el gest noble i espontani dels nostres amics, Pasqual Verdiell i Ferran Canyameres, qual ens ha tramés unes quantitats destinades als infants catalans nats a l'exili. Agraïm aquest gest dels amics Canyameres i Verdiell i confiem que tindrà molts seguidors.

